

Міністерство освіти і науки України
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Факультет педагогіки і психології
Кафедра розвитку дитини раннього і дошкільного віку

ДЗУЛЬ МАРТА СТЕПАНІВНА

**РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта»

Особистий підпис –

Науковий консультант –

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри Варяниця Л.О.

Науковий керівник –

асистент кафедри розвитку дитини
раннього і дошкільного віку
Зажарська Г.П.

В.о. завідувача кафедри –

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри Гречишкіна І.А.

Зміст

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ	
ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	8
1.1. Аналіз стану розробленості проблеми розвитку творчих здібностей дошкільників в наукових дослідженнях.....	8
1.2. Психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку в контексті розвитку творчих здібностей	14
1.3. Театралізована діяльність як засіб розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.....	24
Висновки до розділу 1.....	36
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ	
ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	
ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	37
2.1. Зміст та організація театралізованої діяльності в дошкільному закладі. Констатувальний експеримент.....	37
2.2. Формувальний експеримент.....	53
2.3. Перевірка ефективності розвитку творчих здібностей засобом драматизації у дітей дошкільного віку в ході експерименту.....	70
Висновки до розділу 2.....	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. Українська держава знаходиться на шляху свого оновлення, розвитку та глобальних перетворень. Це відбувається за умови обов'язкової появи нових цікавих ідей та присутності активних членів суспільства, які можуть втілювати ці ідеї в життя. Перетворення породжують нові підходи до організації навчально-виховного процесу, оскільки суспільний розвиток країни вимагає нової, активної, ініціативної і творчої особистості. Освітня сфера безпосередньо відповідає за формування життєспроможних особистостей, здатних мислити і діяти по-новому – цілеспрямовано, компетентно, творчо. Питання навчання і виховання дітей, що проявляють високий рівень розвиненості, інтелекту і творчості, мають важливе суспільне значення. Кожна талановита людина становить особливу цінність для суспільства [9].

Набуття різних видів компетенцій дитиною дошкільного віку відбувається в різних видах діяльності – ігровій; руховій; природничій; предметній; сенсорно-пізнавальній і математичній; образотворчій, музичній, театральній, літературній, мовленнєвій та інших.

Розвиненість та зрілість емоційних, когнітивних, вольових психічних процесів надає дитині якісно нові можливості прояву свого «Я» у всіх видах діяльності. Дитина може діяти не тільки за зразком, але й на творчому рівні, що забезпечує гармонійне поєднання рушійних сил активності дитини, спрямованих на здобуття знань, умінь, навичок та реалізацію особистісних механізмів регуляції своєї поведінки для досягнення поставленої мети. Творчі діяльнісні досягнення дитини характеризують прояв її здібностей (рухових, комунікативних, пізнавальних, мовленнєвих, образотворчих, музичних та інших) [54, с.29].

З метою реалізації Закону про дошкільну освіту в Україні діє Базовий компонент дошкільної освіти, упроваджено програми розвитку дитини, розроблялася концепція розвитку дошкільної освіти. Ці документи сприяють організаційно-управлінським змінам, які вкрай необхідні дошкільцю з

формування особистості дитини, розвитку її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду [62].

У законі «Про дошкільну освіту» та Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні визнається пріоритетна роль дошкільної освіти у формуванні особистості дитини, розвитку її творчих здібностей.

Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля батьків, педагогів, психологів на розвиток творчого потенціалу дитини, що має свої особливості у дошкільному дитинстві, на своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки [6, с.9].

У сучасних умовах підвищився інтерес до проблеми творчої діяльності. Треба відмітити, що дошкільний вік – це початкова ланка становлення особистості, а розвиток творчих здібностей сприяє цьому становленню в цілому.

Як стверджують видатні вітчизняні науковці (Г. Костюк, В. Моляко, Т. Піроженко, В. Рибалка, С. Сисоєва та ін.), основою творчих здібностей є загальні здібності. Якщо дитина вміє аналізувати, порівнювати, спостерігати, розмірковувати, узагальнювати, то у неї, як правило, виявляється високий рівень інтелекту. Така дитина може бути обдарованою і в інших сферах: художній, музичній, сфері соціальних відносин (лідерство), психомоторній (спорт), творчій, де її буде відрізняти висока здатність до створення нових ідей.

Проблема формування та розвитку творчих здібностей дітей у закладах дошкільної освіти є актуальною і потребує вивчення та розробки на рівні науково-теоретичних і практичних досліджень. Необхідність своєчасного виявлення інтересів, здібностей і нахилів дітей, формування творчих засад уже з перших років життя дитини нині дуже розповсюджена.

Актуальність цієї роботи обумовлена, з одного боку, великим інтересом до теми у сучасній педагогічній науці, з іншого боку, її недостатньою

розробленістю, адже сьогодні існує нагальна потреба вдосконалення психолого-педагогічних дій педагогів, психологів та батьків вихованців у методах, спрямованих на формування особистості дитини дошкільного віку з метою розвитку інтелектуальних, комунікативних і творчих здібностей. Це і зумовило вибір теми магістерської роботи **«Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності»**.

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – театралізована діяльність як засіб розвитку творчої особистості дитини старшого дошкільного віку.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити вплив театралізованої діяльності на розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

В основу дослідження покладено **гіпотезу**: система роботи з театралізованої діяльності набуває ефективності за умови:

- 1) врахування вікових, індивідуальних, психічних особливостей дітей у віці 5-6 років;
- 2) використання ефективних форм, методів та прийомів організації дитячої творчої діяльності;
- 3) систематичного проведення ігор-драматизацій;
- 4) співпраці з батьками;
- 5) дотримання принципів проведення драматизації.

Ми припустили, що така система роботи в сучасному закладі дошкільної освіти сприятиме стимулюванню творчої уяви, фантазії, імпровізації, оригінальності, що в свою чергу призведе до формування творчих здібностей старших дошкільників.

Задля досягнення мети та підтвердження гіпотези ми поставили такі **завдання**:

- проаналізувати наукову літературу з проблеми дослідження;

- визначити психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку в контексті розвитку творчих здібностей;
- розглянути театралізовану діяльність як один із засобів розвитку творчих здібностей старших дошкільників;
- експериментально дослідити та перевірити ефективність розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом театралізованої діяльності.

Методологічну основу дослідження становлять:

- аналіз науково-педагогічної і методичної літератури, періодичних видань та нормативно-правових документів;
- вивчення передового педагогічного досвіду;
- аналіз власного педагогічного досвіду;
- бесіда;
- спостереження за дітьми старшого дошкільного віку;
- педагогічний експеримент;
- методи математичної обробки результатів.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення літературних джерел, науково-методичної літератури та нормативно-правових документів, що стосуються дошкільної освіти; анкетування та опитування для визначення рівня розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку; проведення педагогічного експерименту, а також аналіз отриманих результатів; статистична обробка даних для визначення ефективності використання драматизації в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Теоретичне значення полягає у висвітленні проблеми розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

Практичне значення полягає у можливості використання матеріалів даного магістерського дослідження в процесі професійної підготовки фахівців з дошкільної освіти у ЗВО, у системі післядипломної освіти, для самоосвітньої діяльності керівників та педагогічних працівників ЗДО.

База магістерського дослідження: Слобододолинська початкова школа з дошкільним відділенням Долинської міської ради, Івано-Франківської області, група «Казка» та Рахинянська гімназія Долинської міської ради Івано-Франківської області (дошкільне відділення), група «Непосиди».

Достовірність результатів дослідження забезпечувалася теоретичним і практичним обґрунтуванням вихідних положень, використанням комплексу методів дослідження, адекватних його предмету, меті і завданням, якісним та кількісним аналізом експериментальних даних, дослідно-експериментальною перевіркою висунутої гіпотези.

Апробація магістерської роботи. Тема, гіпотеза та результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри розвитку дитини раннього і дошкільного віку навчально-наукового інституту педагогіки і психології та на II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Освіта та особистість в умовах сучасних соціокультурних викликів» (м. Лубни, 14 травня 2025 року). За результатами дослідження опубліковано 1 статтю «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами театралізованої діяльності» (Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Освіта та особистість в умовах сучасних соціокультурних викликів» (м. Лубни, 14 травня 2025 р.)) – Лубни, 2025. – С. 22-24).

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Аналіз стану розробленості проблеми розвитку творчих здібностей дошкільників в наукових дослідженнях

Сьогодення педагогічної науки і практики характеризується пошуком нових підходів до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, оскільки суспільний розвиток країни вимагає нової, активної, ініціативної, творчої особистості.

Однією з основних умов розвитку творчої особистості є взаємодія між зовнішніми і внутрішніми факторами, між генетичною обумовленістю творчої обдарованості й умовами, які пропонує середовище. За відповідних умов кожна особистість, незалежно від вихідного рівня своїх творчих можливостей, піднімається на більш високий рівень. Саме тому система освіти має створити всі умови для того, щоб кожна дитина змогла посилити свій творчий потенціал, підвищити рівень розвитку своєї творчих здібностей [49].

Аналіз проблеми розвитку творчих здібностей багато в чому буде визначатися тим змістом, який ми будемо вкладати в це поняття. Очевидно, що розглядається поняття тісно пов'язане з поняттям «творчість» та «творча діяльність».

Під творчою діяльністю слід розуміти таку діяльність людини, «в результаті якої створюється щось нове – предмет зовнішнього світу або побудова мислення, почуття, що відбиває нове ставлення до дійсності». Результатом творчої діяльності є не відтворення дійсності (репродукція), а створення нових образів або дій [17, с.11].

Поняття «творчі здібності» тісно пов'язане з поняттями «творчість», «творча діяльність».

Творчість - це завжди створення нового оригінального продукту, а творчі здібності – це індивідуальні особливості якості людини, які визначають успішність виконання нею творчої діяльності різного роду [81, с.190].

Повноцінну творчу діяльність може здійснювати людина, що володіє оптимально розвиненим загальним інтелектом. Оптимальний інтелектуально-мотиваційний розвиток - необхідна умова успіху творчої діяльності.

Для творчої особистості властива орієнтація не на результат, а на процес. Для неї характерне пізнання заради пізнання. Якщо пізнавальна діяльність мотивована іншими потребами – матеріальним добробутом, самоствердженням, схваленням тощо, то пізнавальна активність припиняється після досягнення результату.

Коли ми намагаємося зрозуміти і пояснити, чому різні люди, обставинами життя поставлені в однакові чи приблизно однакові умови, досягають різних успіхів, ми звертаємося до поняття здібності, думаючи, що різницю в успіхах можна цілком задовільно пояснити ними. Це ж поняття використовується нами тоді, коли потрібно усвідомити, у силу чого одні люди швидше і краще, ніж інші, засвоюють знання, уміння і навички. Що ж таке здібності?

Здібності – індивідуально стійкі психічні властивості людини, що визначають її успіхи в різних видах діяльності. Задатки — це потенційні можливості, що виявляються в діяльності, яка не може існувати без них. Здібності являють собою високий рівень розвитку загальних і спеціальних знань, умінь і навичок, що забезпечують успішне виконання людиною різних видів діяльності [81, с.62].

Здібності – це те, що не зводиться до знань, умінь і навичок але пояснює (забезпечує) їхнє швидке придбання, закріплення й ефективне використання на практиці. Це визначення прийняте зараз і є найбільш поширеним [60, с.39].

У світлі вимог, визначених новими документами про дошкільну освіту, вирішального значення набуває формування творчої особистості. Основними

джерелами для розв'язання цього завдання виступає театралізована діяльність [73, с. 36].

За «Новим тлумачним словником української мови» творчість – це здатність творити, бути творцем; діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей; те, що створено внаслідок такої діяльності, сукупність створеного кимось [81].

Творчість – здатність людини оригінально і конструктивно мислити, успішно розв'язувати нові задачі, тобто творчо діяти у нових ситуаціях [60, с.28].

Проблемі розвитку творчого потенціалу дитини були присвячені роботи представників світової педагогічної думки – Я.Коменського, Дж. Локка, Й. Песталоцці, Ф. Фребеля, Г. Спенсера, П. Лесгафта та інших. Вітчизняні педагоги також розмірковували над проблемою розвитку творчої особистості – С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський тощо.

Шляхи найбільш ефективного розвитку творчих здібностей дитини протягом ХХ ст. досліджували психологи і педагоги: Г. Костюк, В. Лозниця, В. Моляко, В. Павленко, П. Перепелиця, О. Проскура, Т. Третяк та ін. Великий унесок у розробку психологічних принципів творчого розвитку дітей дошкільного й молодшого шкільного віку внесли В. Котирло, С. Кулачківська, О. Кульчицька, С. Ладивір, Т. Піроженко, Ю. Приходько та ін. Так, вітчизняними (С. Дерев'янка, С. Кириченко, Г. Костюк, В. Моляко, Т. Яценко) та зарубіжними (Д. Гілфорд, А. Маслоу, К. Роджерс, Ч. Спірмен) дослідниками вивчалися різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природа, компоненти, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування. У той же час, більшість із цих питань усе ж залишаються дискусійними, що свідчить про складність та значимість досліджуваної проблеми.

Ученими неодноразово підкреслювалася думка, що формування здібностей є керованим психолого-педагогічним процесом, що включає вплив на мотиви творчої діяльності (О. Дусавицький, О. Киричук), пізнавальні

інтереси (Н. Бібік, Н. Гавриш), загальнонавчальні вміння (К. Крутій, Н. Підгорна, О. Савченко).

Поняття творчих здібностей має багато тлумачень у довідниковій літературі. Так, С. Гончаренко у тлумаченні поняття розрізняє здібності загальні – такі, що виявляються у будь-якій діяльності, і спеціальні – характерні для певних її видів (математичні, технічні, музикальні та ін). Кожна здібність становить складну синтетичну якість людини, в якій поєднано окремі психічні властивості (чутливість, спостережливість, особливості пам'яті, уяви, мислення) [81].

У структурі творчих здібностей вітчизняні науковці В. Моляко та Л. Музика розглядали: процес усвідомлення суб'єктом окремих умінь (діяльнісний компонент), дій та операцій (операційно-когнітивний компонент), усвідомлення цінності діяльності, яке відбувається через оцінку референтних осіб (референтний компонент) [29, с. 50].

Значний внесок у дослідження теоретичних основ проблеми творчості та її тлумачення було зроблено Г. Костюком, який вважав, що «творчість може знаходитися в різних станах, а її механізми починають працювати в процесі самореалізації людини і є для неї найвищою насолодою» [51].

На нашу думку, серйозними перешкодами у справі впровадження новітніх методів та прийомів розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку є недостатньо розроблена система роботи, недосконала модель взаємодії педагога з дитиною, тривалий перехід до особистісно-орієнтованої взаємодії та створення умов, коли дитина почувається вільною від надмірного впливу дорослого, а також ігнорування ролі гри та мистецтва як провідних видів діяльності для творчості.

Разом із тим, світова педагогічна думка пропонує чималий арсенал методик роботи з дітьми, що знайшли теоретичне та практичне підтвердження. Проте їх застосування в умовах традиційного українського дошкільного закладу вимагає попередньої апробації, адаптації з урахуванням вітчизняного

менталітету, особливостей системи навчання та індивіда, так і суспільства в цілому, зумовили постійну увагу до різних її аспектів.

Сучасні науковці використовують різні терміни щодо творчої діяльності, залежно від віку дитини: від півтора до п'яти років. Фахівці з дошкільної педагогіки вважають, що розвивати творчі здібності необхідно з самого раннього віку (це, власне, знаходить підтвердження в фізіології). З психологічної точки зору дошкільне дитинство є сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей тому, що в цьому віці діти надзвичайно допитливі, у них є величезне бажання пізнавати навколишній світ. Крім того, мислення дошкільнят більш вільне, ніж мислення більш дорослих дітей. Воно ще не задоволене догмами та стереотипами, воно більш незалежне.

На думку відомої вченої К. Крутій, «накопичення спонтанного когнітивного і чуттєвого досвіду, що є основою будь-якої творчості, відбувається через збагачення предметно-просторового середовища, мотивовану самостійну діяльність, а також у творчій продуктивній діяльності та змістовому спілкуванні дітей і дорослих. Під час спеціально організованого, цілеспрямованого і систематичного навчання педагог формує необхідні для будь-якого виду творчої діяльності здібності, через опанування яких дитина стає спроможною до переносу знайомих дій у незнайомі, нестандартні обставини, тобто формується творчий підхід до виконання завдання, прийняття нестандартних рішень» [61, с.43].

Л. Шульга визначає творчі здібності як «інтегративну властивість, яка завдяки віковим особливостям - здатності до почуттєвого сприйняття, емоційної чуйності, співпереживання, фантазування, образного і асоціативного мислення, анімізму, синестезії - виводить розвиток психічних процесів (сприймання, відчуття, мислення, уяви) на творчий рівень і дозволяє досягти успіху у будь-якій діяльності» [84, с. 221].

Педагогічне тлумачення поняття «творчість» зосереджується здебільшого на продуктивній діяльності, результатом якої є «якісно нові матеріальні та духовні цінності суспільного значення», формування

«різноманітних, глибоких і міцних систем знань, на максимальну стимуляцію самостійної діяльності», на розвиток стійких творчих інтересів, цілеспрямованості творчих пошуків, наполегливості під час виконання творчих завдань», які сприяють збагаченню духовної сфери особистості [81, с. 326].

На духовній складовій творчості наголошував і вітчизняний учений, педагог-практик В. Сухомлинський і стверджував, що саме «в творчій діяльності розкривається внутрішній світ дитини, забезпечується взаємозв'язок між її інтелектуальним життям та проявом особистого потенціалу» [77].

Сучасні вітчизняні науковці продовжують вчення В. Сухомлинського та розглядають творчість як «вищу форму прояву природи людини й обґрунтовують концепцією життєтворчості особистості, згідно з якою творчість виявляється в свободі вибору стратегії життя, свідомому перетворенні самого себе» (О. Бандура, В. Доній, І. Єрмаков, Г. Ковганич, В. Ляшенко, В. Мозговий, Г. Несен, Л. Сохань, С. Шевцова та інші).

Таким чином, аналіз проблеми розвитку творчих здібностей в галузі педагогіки, психології і філософії дозволяє трактувати поняття «творчість» як унікальну діяльність особистості, що проявляється у вільному, свідомому перетворенні себе та світу, спрямовану на створення нового, цінного продукту або ідеї, залучаючи процеси мислення, уяви, емоцій, інтуїції та волі, і має на меті самореалізацію та розвиток. Це не просто набір навичок, а вища форма людської природи, що вимагає психологічної готовності та педагогічних умов для розвитку. більшість науковців визначають творчість як системне явище, що забезпечується здібностями, мотивами, уявою, інтуїцією, знаннями й досвідом особистості і спрямовується як на продукування нових матеріальних та духовних цінностей, так і на власне життєтворення.

Поняття розвитку творчих здібностей сучасними дослідниками в галузі дошкільної педагогіки визначається як процес сприяння творчій діяльності та

активності, розвитку і вихованню особистості, що виявляється в якісних психологічних змінах та творчому самовираженні індивідуальності.

Отже, на основі вищевикладеного матеріалу можна зробити висновок, що творчі здібності розвиваються у процесі специфічних видів дитячої діяльності – гри, художньо-естетичній, пошуково-дослідницькій, пізнавальній, комунікативній і розглядаються як самостійна та динамічна система окремих особистісних якостей дитини, що у поєднанні між собою утворюють інтегровану якість, що формується та проявляється у творчій діяльності і забезпечує розвивальну взаємодію особистості з навколишнім середовищем.

1.2. Психологічні особливості дітей старшого дошкільного віку в контексті розвитку творчих здібностей

Проблема розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку вимагає з'ясування психологічних особливостей дошкільного дитинства, які сприяють розвитку здатності до практичної реалізації природного потенціалу, мотивації до елементарного застосування навичок, творчої діяльності тощо.

Так, видатні спеціалісти в галузі дошкільної педагогіки та вікової психології справедливо вважали дошкільний вік сенситивним у розвитку творчих здібностей особистості (І. Бех, А. Богущ, Н. Гавриш, В. Клименко, К. Крутій, О. Кульчицька, С. Ладивір, В. Моляко, О. Музика, Т. Піроженко, В. Рибалка, В. Роменець та інші).

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури доводить, що дошкільний вік вважається науковцями сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей завдяки своїм унікальним психофізіологічним можливостям: розвитку образного мислення, уяви, емоційної сфери, чуттєвого сприйняття.

Нами з'ясовано, що психологічні особливості дошкільного дитинства, що визначають розвиток творчих здібностей, охоплюють такі ключові аспекти:

- Домінування правої півкулі, адже для старших дошкільників характерне емоційно-образне сприйняття світу, що сприяє яскравості фантазії та легкості створення нових образів;
- Синкретизм мислення, дитина дошкільного віку сприймає світ цілісно, не розділяючи його на суворі логічні категорії, що дозволяє їй легко поєднувати непокєднувані речі в творчості;
- Провідна роль ігрової діяльності, саме в грі розвивається репродуктивна та творча уява, де дитина переносить властивості одних предметів на інші та приміряє на себе різні соціальні ролі;
- Сензитивність періоду, дошкільний вік є найбільш сприятливим («вік розквіту фантазії») для формування творчого потенціалу; нереалізовані в цей час можливості можуть бути втрачені назавжди;
- Емоційність та розкутість, адже відсутність сталих стереотипів, страху перед помилкою чи критикою робить дитячу творчість сміливою та оригінальною;
- Перехід від мимовільності до довільності, у старшому дошкільному віці дитина починає не просто фантазувати випадково, а втілювати певний задум, що є основою цілеспрямованого творчого процесу [29, с.67].

Таким чином, розвиток творчості в період дошкільного дитинства базується на природній допитливості малюка та її здатності до оперування образами в умовах ігрової свободи.

Науково доведено і теоретично обґрунтовано, що в період дошкільного віку найбільш інтенсивно формуються пізнавальна сфера особистості дитини (О.Дем'янчук, О. Олійник, Н. Трофаїла та ін.), завдяки віковим психологічним особливостям, розвитку сенсорних здібностей, які сприяють засвоєнню базових уявлень.

Старший дошкільний вік характеризується педагогами як вік найбільш інтенсивного розвитку та збагачення різних видів творчої діяльності, яка вирізняється більшим ступенем усвідомленості, стійкості естетичних почуттів, уявлень, оцінок, переконань. Дитина старшого дошкільного віку

здатна до активного засвоєння сенсорного досвіду, вдосконалення вмінь з оволодіння різними засобами виразності та використання вже знайомих матеріалів у створенні власних робіт, а також вмотивована до пізнання краси навколишнього оточення й формування естетичної «картини світу» [33].

Проблемами розвитку особливостей мислення дітей дошкільного віку у вітчизняній психології займалися науковці Г. Костюк і С. Максименко. Так, Г.Костюк зазначав, що «індивідуальні особливості мислення людини являють собою результат її розвитку. Вони залежать передусім від навчання і виховання кожної людини, від попередньої практики її мислительної діяльності у тих чи інших галузях (науковій, мистецькій, технічній...)» [61, с. 236].

За даними ж С. Максименка «... розумові здібності як важлива передумова ефективного набуття учнями знань та життєвого досвіду, в свою чергу, значною мірою зумовлюються ефективністю навчального процесу і всього укладу життя. Таке взаємообумовлення є сутністю діалектичної єдності процесів навчання і розвитку дитини» [61, с. 4].

Особливості мислення дитини дошкільного віку науковці вбачають в істотних вікових змінах цієї найважливішої системної функції, які забезпечують адаптацію дитини до умов життєдіяльності в предметно-ігровому та соціальному середовищі. Мислення дошкільника в старшому дошкільному віці характеризується наочно-образною формою. Згідно з поглядами швейцарського психолога Ж. Піаже, виникнення наочно-образного мислення як вузлового моменту в розумовому розвитку дитини відбувається поступова концептуалізація розумової діяльності, яка підводить дитину дошкільного віку до операціонального мислення [12].

Як зазначав Г.Костюк перехід до наочно-образного мислення пов'язаний з подальшим розвитком пізнання дитиною світу, формуванням у неї розумових дій і оволодіння мовою. Все це збагачує можливості пізнавальної діяльності дітей [24].

Важливо підкреслити, що наочно-образне мислення є не лише передумовою понятійного мислення, воно виконує специфічні функції, які не можуть бути здійснені іншими видами мислення [43].

Також у наукових та анвчально-методичних джерелах зазначено, що в житті дитини часто виникають ситуації, в яких досить чітко визначена необхідність в образному мисленні, у формуванні плану уявлень, плану довільного оперування образами. Саме довільно актуалізовані уявлення про зовнішні властивості предметів, на думку науковців, визначають успішність формування і розвитку наочно-образного мислення дітей, що впливає на розвиток творчих здібностей дошкільнят.

Аналіз літературних джерел свідчить про важливість знаково-символічної діяльності в розвитку мислення дитини старшого дошкільного віку. Різні види дитячої діяльності сприяють розвитку знакової функції свідомості, що призводить до появи в дітей зачатків логічного мислення, в результаті якого мовна дія здійснюється з опорою на поняття, дитина виявляє здатність продумати план дії і послідовно виконати відповідну дію [8].

Маючи певний досвід, дитина старшого дошкільного віку повніше відображає предмети та явища навколишньої дійсності, активно виражає емоційне ставлення до них. Створені дітьми цього віку образи характеризуються наївністю та щирістю естетичних почуттів, яскравістю барв.

У віці 5-6 років у дитини формуються найпростіші узагальнені способи побудови образу: поєднання різних технік виконання роботи, навички просторового розміщення елементів, інтеграція різних видів мистецтв тощо. При цьому безпосередньому процесу створення робіт передують етап задуму. Дитина спочатку уявляє, фантазує, обдумує спосіб виконання, а потім уже творить. Тому уява в творчому процесі розвитку здібностей відіграє важливу роль [15, с. 297].

Досліджуючи проблему розвитку уяви у дитячому віці, відомі сучасні вітчизняні психологи стверджують, що в цей період життя уява відіграє

важливу роль: завдяки роботі уяви дитина пізнає навколишній світ, виходить за межі звичного життєвого досвіду. Вчені зазначають, що «в одному сюжеті дитина здатна до поєднання відразу кілька епізодів зі свого життя з образами, отриманими з різних творів мистецтва, що свідчить про бурхливий розвиток творчої уяви у дошкільному віці» [40, с. 17].

У творчій діяльності дитина свідомо змінює реальні події із життя, доповнює задум автора, що свідчить про її особистісне ставлення до них і підтверджує творчий характер діяльності. Найбільш яскравий прояв уяви дошкільників можна спостерігати в образотворчому мистецтві. Невтомна робота уяви є ефективним способом пізнання та засвоєння дитиною навколишнього світу, можливістю вийти за межі особистого практичного досвіду, найважливішою психологічною передумовою розвитку творчого підходу до світу. Уява в дошкільному віці, згідно із дослідженнями психологів про періодизацію психічного розвитку, є центральним психологічним новоутворенням і має пріоритетне значення в творчому розвитку, адже навчити творчому акту не можна, але це зовсім не означає, що не можна педагогу сприяти його освіті та появі [9].

Важливу роль уяви в старшому дошкільному віці відзначають психологи і педагоги. Вони стверджують, що дитина активно пізнає навколишній світ, виходить за межі звичного життєвого досвіду, поєднує в одному сюжеті відразу кілька епізодів зі свого життя з образами, отриманими з різних творів мистецтва, що свідчить про бурхливий розвиток творчої уяви у старших дошкільників.

Найбільш яскравий і вільний прояв уяви дітей дошкільного віку можна спостерігати у грі і в малюванні, в яких їх прояви мають різноманітний характер: відтворюють реальну дійсність, створюють нові фантастичні образи та ситуації, запозичують відомі сюжети, графічні образи, навіть не помічаючи цього. Діти нерідко усвідомлено комбінують відомі сюжети, створюють нові образи, гіперболізують окремі сторони та якості своїх героїв. В процесі такої діяльності відбувається невтомна робота уяви, за допомогою якої відбувається

ефективне пізнання і засвоєння дитиною навколишнього світу, здійснюється можливість вийти за межі особистого практичного досвіду, досягається найважливіша психологічна передумова розвитку творчого підходу до світу.

Основну роль у творчому розвитку відіграють емоції, що підтверджують сучасні дослідження психічних пізнавальних процесів – пам'яті, мислення, уяви, які під впливом емоції виступають стимулом творчої діяльності. Науковці вважають, що процес творчості неможливий без переживань, без позитивних емоційних реакцій. Найяскравіші епізоди, які супроводжуються позитивними або негативними емоціями, краще запам'ятовуються дітьми, зберігаються в пам'яті і мотивують до творчого самовираження.

О. Кочерга звертає увагу на закономірність у відносинах між пам'яттю та емоціями: за кількістю позитивних емоцій діти запам'ятовують значну кількість змістового навантаження заняття, за кількістю негативних емоцій у пам'яті залишаються не знання, а негативні враження про процес їхнього «неотримання» [19].

Вітчизняні та зарубіжні психологи і педагоги розглядають емоції як найважливіший фактор у регуляції процесів пізнання, погоджене функціонування яких вважають умовою успішного виконання творчої діяльності (К. Ізард, В. Сухомлинський, Н. Трофаїла та ін.). Науковці зазначають, що емоція переживається як почуття, яке мотивує, організує і спрямовує сприйняття, мислення і дію [47]; К. Ізард убачає в емоційних переживаннях основу розвитку духовності особистості [8, с. 9]; Н. Трофаїла вважає емоції специфічною формою взаємодії людини з навколишнім світом, що спрямована на «пізнання світу та свого місця в ньому через саму себе», «а багатство емоційних станів сприяє розвитку творчої уяви, фантазії і формуванню в дитини культури почуттів» [47, с. 156].

Особливостями емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку є легкість у виникненні емоцій, емоційна чуйність на яскраві, барвисті образи. Ситуативні емоційні реакції і стани дошкільника переростають в стійкі особливості особистості й починають мотивувати його поведінку.

В. Сухомлинський у своїх педагогічних працях наголошував, що дитина має справжнє емоційне та інтелектуальне життя лише у світі ігор, казок, фантазії, творчості і вважав важливим «джерелом думки і почуттів» пізнання явищ природи, її краси [77]. Педагог розглядав природу як засіб безпосереднього впливу на дитину і як умову розвитку її естетичної свідомості, яка включає естетичні потреби, почуття, смаки, судження, оцінки, естетичний ідеал. Творчий розвиток тісно пов'язаний зі сприйняттям. Перехід від мимовільного сприйняття до довільного відбувається наприкінці старшого дошкільного віку і допомагає дітям легко знаходити схожість предметів, ніж їх відмінність і зближує можливість трансформації образу з метою приведення його до нового виду.

Дослідження науковців (І. Біла, В. Клименко, О. Половіна, А. Шевчук, Л. Шульга та ін.) доводять важливу роль сприйняття в процесі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку і вказують на важливість художніх творів мистецтва, виокремлення виразних засобів у процесі творчого розвитку дошкільнят. При визначенні ролі сприйняття у творчому розвитку особистості, науковці відзначають його зв'язок із чуттєвою сферою і вбачають шлях формування творчості в розвитку способів «вслуховування», «вдивляння» в образний світ мистецтва, у звуки та барви природного і предметного світу (О. Половіна); залежності сприйняття від накопичення чуттєвих вражень зорових, слухових, смакових, нюхових, тактильних (Л. Шульга) [85].

Погоджуємося з думкою вітчизняних вчених, що у загальному вигляді творчий процес можна розглядати як розумову діяльність людини, спрямовану на побудову гіпотез, їх перевірку, модифікацію і зв'язок отриманих результатів. Звичайно, в різних видах творчої діяльності ці компоненти по-різному предметно забарвлюються і виявляють свою специфіку, проте при детальному аналізі наукової, технічної, організаційної і художньої творчості стає очевидною їх притаманність, тотожність [20, с. 12].

На значний вплив почуттєвого сприйняття на творчий розвиток вказував В. Клименко та зазначав, що «народження» почуттів відбувається під час зустрічі з новизною, при встановленні контакту між дитиною і предметом [38, с. 16]. Науковець доходить висновку: чим багатший чуттєвий досвід дитини, чим глибші її емоції і почуття, тим яскравіші образи уяви і гостріше бажання відтворити власні враження у творчій діяльності. На важливу роль мистецтва у сприйнятті та творчому розвитку вказують дослідження вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Н. Аніщук, відома українська вчена, в своїх наукових працях зазначала, що «значення комплексної взаємодії мистецтв у формуванні естетичного сприйняття дітей, яке дозволяє «регулювати характер та інтенсивність впливу творів мистецтва на особистість, розвивати її мотивацію спілкування з мистецтвом, художні потреби, смаки та інші компоненти естетичної свідомості, що органічно пов'язані зі сприйняттям» [4, с. 40]. Дослідниця вважає естетичне сприйняття основою творчої діяльності і вбачає в ньому «взаємодію результатів перцептивних та інтелектуальних, репродуктивних і творчих психічних актів», завдяки яким воно здійснюється у формі відчуттів, уявлень, асоціативного мислення і є комплексною психічною діяльністю, що має значення для формування «розумово-почуттєвої активності особистості» [4, с. 41].

На нашу думку, творчий розвиток малюків відбувається за допомогою спостереження і спроб маніпуляцій з предметами, розвиток більш дорослих дітей відбувається за допомогою спроб передачі своїх відчуттів за допомогою доступних їм засобів. Простіше кажучи, стадія спостереження поступово переходить у дію. Тому способи і методи розвитку полягають у стимулюванні дитини до дій. Найкраще в цьому віці ненав'язливо, але методично пропонувати дитині ігри, що розвивають творчі здібності дітей дошкільного віку. Особливо корисними для дітей будуть заняття в театральному гуртку, так як театральна діяльність розвиває дошкільнят у різних напрямках. Діти не тільки вчаться виконувати задані ролі, участь у театральних виставах розвиває

уяву, художнє бачення, вміння сприймати цілісність творів, здатність до імпровізації. Але в цьому віці для розвитку творчих здібностей дуже важлива участь батьків. Вони повинні проявляти живий інтерес до діяльності дитини і грати з ним у розвиваючі, творчі ігри вдома.

Творчий елемент є носієм індивідуальності кожної дитини, тому гра визначається як засіб формування творчої активності дітей. Творчий характер театралізованої діяльності проявляється в тому, що дитина, начебто перевтілюється в того, кого зображує, створює особливе ігрове життя й щиро радіє й засмучується. Саме драматизація завжди носить творчий характер. Творчий характер гри підтверджується тим, що дитина не копіює життя, а наслідує те, що бачить, комбінує свої уявлення [11].

Дошкільне дитинство є сензитивним періодом для розвитку творчої уяви. З усього вище сказаного можна зробити висновок, що дошкільний вік, дає прекрасні можливості для розвитку творчих здібностей. І від того, наскільки були використані ці можливості, багато в чому буде залежати творчий потенціал дорослої людини.

Розвиток творчості є однією з провідних характеристик активності старшого дошкільника, яка є складним особистісним утворенням, в основі якого лежать естетично-емоційне сприймання, художні вміння, навички, уявлення, здібності загального та специфічного характеру, тощо. Творчі здібності 5-6 річної дитини відображаються у здатності до відтворення своїх почуттів, думок, переконань, настроїв; у відкритті нових способів реалізації поставлених завдань та власних задумів; в експериментуванні із застосуванням різних технік та матеріалів. Завдяки цьому вона втілює в життя свої фантазії, задовольняє власні потреби та інтереси, накопичує інформацію про навколишній світ і стверджує свою індивідуальність [17].

У віці 5-6 років дитина вже володіє певними уявленнями і способами дій, які сприяють формуванню її практичної вмілості, художньої сприйнятливості, естетичного ставлення до навколишньої дійсності, розвитку творчих здібностей [26].

Отже, дошкільний вік характеризується такими психологічними особливостями як: активність, спрямована на зовнішній світ; допитливість - якість особистості, що спрямовує пізнавальні потреби дитини на всіх етапах життя та в різних видах дитячої діяльності, в процесі якої дитина вчиться, пізнає навколишній світ, розвиток самосвідомості, коли виникає «система Я», усвідомлення себе як окремої особистості та поява самооцінки, наочно-образне мислення, коли дитина оперує образами та уявленнями, починає розвиватися здатність до елементарних логічних операцій, емоційність, що характеризується високою вразливістю, безпосередністю вираження почуттів та початком формування моральних та естетичних емоцій та криза 7 років, коли наприкінці періоду відбувається перехід до шкільного життя, що супроводжується втратою дитячої безпосередності та формуванням «внутрішньої позиції школяра».

1.3. Театралізована діяльність як засіб розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку

Театралізована діяльність є потужним інструментом для розвитку творчих здібностей старших дошкільнят, оскільки вона поєднує гру, самовираження, спілкування та пізнання, стимулюючи уяву, фантазію, мовлення (діалог і монолог), міміку, жести, ініціативність, пам'ять та емоційну сферу. Через «приміряння» ролей діти вчать розуміти інших, розвивати естетичний смак, знімати напругу та вирішувати конфлікти, що сприяє формуванню всебічно розвиненої особистості [70].

Феномен «театралізована діяльність дітей дошкільного віку» визначено науковцями у різноманітних контекстах: «театральна діяльність», «театралізована гра» (Л. Артемова), «театралізована діяльність» (А. Богуш), «театрально-ігрова діяльність» (О. Олійник), «ігри за сюжетами літературних творів» (Ю. Косенко), «театрально-мовленнєва діяльність» (Н. Гавриш) тощо.

Засобами театального мистецтва, як складову розвитку дитячої творчі в своїх працях розглядали: Л. Артемова, А. Духневич, Н. Карпінська та ін.

Театралізована діяльність – це ще одна можливість кожній дитині проявити власну активність, повністю розкрити емоційні можливості, розгальмувати рухи, підвищити самооцінку, розкрити та розвинути творчі здібності, покращити пам'ять, збагатити словниковий запас, тобто виховати інтелектуально та творчо розвинену особистість [81, с.191].

Сучасна дослідниця І. Кондратець, розглядає театралізовану діяльність як «унікальний засіб розвитку емоційної сфери та акторських і режисерських умінь дитини дошкільного віку». На її думку, цінність театралізованої діяльності дитини полягає в: її імпровізаційній сутності; максимальному саморозгортанню дитини та волевиявленні в створенні сценічного образу; задоволенні, яке дитина відчуває під час підготовки вистави; розвитку уяви як психологічної основи сценічної гри; можливості дитини експериментувати зі своїми почуттями, досліджувати та вільно виражати; палітрі емоцій і вражень, які переживає дитячий колектив у спільній творчій справі тощо [37, с. 5-7].

Театр – один з самих демократичних видів мистецтва для дітей, він дозволяє вирішити безліч актуальних проблем сучасної педагогіки і психології, пов'язаних з художньою освітою та вихованням дітей, а саме:

- формуванням естетичного смаку;
- моральним вихованням;
- розвитком комунікативних якостей особистості;
- вихованням волі, розвитком пам'яті, уяви, ініціативності, фантазії, мови (діалогу і монологу);
- створенням позитивного емоційного настрою, зняттям напруження, вирішенням конфліктних ситуацій через гру [5, с.9].

Розвиток культури – важлива складова особистого зростання дитини. Особливо важливими орієнтирами для педагога є показники розвитку дітей у дошкільному віці, які акцентуються на основних результатах навчально-виховної роботи протягом дошкільного дитинства.

Зокрема про мистецьку активність як важливу складову особистісної культури дошкільника можна говорити за умов, якщо дитина виявляє

активність у музично-естетичній атмосфері театралізованої діяльності; вміє співпрацювати з дітьми і дорослими у процесі музичної діяльності; співвідносить індивідуальне театральне виконання з виконанням інших; радіє з власних і спільних театральних-музичних успіхів; дістає задоволення від спілкування з музикою, театром, від спільного переживання з іншими дітьми та дорослими культурно-мистецьких подій [39, с. 10].

Такі якості успішно формуються в усіх видах театралізованої діяльності, різних формах музичного виховання – зокрема театралізованих дійствах. Театралізована діяльність як процес розвитку творчих здібностей дитини є процесуальною. Найважливішим в дитячому творчому театрі є процес репетицій, процес творчого переживання і втілення, а не кінцевий результат. Оскільки саме в процесі роботи над образом відбувається розвиток особистості дитини, розвиваються символічне мислення, рухливий емоційний контроль. Відбувається засвоєння соціальних норм поведінки, формуються вищі довільні психічні функції.

Театралізована діяльність дає широкі можливості щодо творчих проявів дітей. За Р. Павелків акторська праця є «своєрідною творчістю психофізіологічних станів» людини [29, с.56]. Вона поєднує в собі театралізовані ігри: режисерські, ігри-драматизації, імпровізації та інсценізації літературних творів у процесі літературних свят, концертів, дитячих вистав тощо. Завдяки цій діяльності розвивається фантазія дошкільнят, в їхньому уявленні виникають яскраві образи літературних героїв. Театр – один з найяскравіших емоційних засобів, що формують смак дитини. Театр діє на уяву дитини різними засобами: словом, дією, зображувальним мистецтвом, музикою [2, с. 15].

Театралізована діяльність приносить величезну користь для естетичного та духовного виховання, для становлення характеру дитини, для прищеплення їй найкращих рис, для утвердження себе в суспільстві.

По-перше, це свято – яскраві вогні рампи, оплески, вітання, посмішки, побажання, квіти.

По-друге, розвиток пізнавальних інтересів, удосконалення їх психічних процесів, розширення світогляду та мовленнєвого спілкування.

По-третє, це усвідомлення власного «Я» та можливість самовираження особистості. Тут формуються особистісні моральні якості, долаються недоліки; сором'язливим, невпевненим у собі дітям театр допомагає зняти нервові напруження, подолати сумніви щодо себе, повірити у власні сили, невгамовних та неорганізованих навчає витримки.

По-четверте, це високий рівень естетичного виховання, адже він поєднує в собі вплив музики, танцю, пластики, мовлення, зображувального мистецтва. Позитивно впливає на емоційну сферу дитини, він акумулює життєву мудрість, оптимізм, енергію [52].

Важливе значення для організації театралізованої діяльності дітей та керівництва нею має визначення змісту, функціонального призначення, специфіки мовленнєвих завдань у кожному з її видів. Однією з важливих складових театралізованої діяльності є театралізована гра. В багатьох дослідженнях театралізовані ігри класифікуються по способу реалізації сюжету:

- непередметні ігри (ігри-драматизації), в яких діти самі знаходяться в образі діючої особи і виконують взяті на себе роль;
- предметні ігри (ігри-інсценізації), в яких діючими особами є визначені предмети (іграшки, ляльки лялькового театру настільного, пальчикового тощо).

Гра-драматизація – це синтетичний вид діяльності дошкільників. Виникнення її можливе при наявності у дітей міцних знань літературного тексту, навичок виразного читання, вміння адекватно рухатись, використовувати свою міміку та жести, вміння створювати ігрове середовище, добираючи необхідні атрибути.

Ігри-драматизації – це відтворення сюжету літературного твору власними діями виконавців ролей, використання ними засобів виразності – інтонації, міміки, пантоміми. Драматизація відбувається на основі особистих

дій виконавців ролей. Іграм-драматизаціям притаманні основні риси творчості ігор: наявність задуму, спільних рольових і реальних подій і відношень та інших елементів ситуацій, а також самостійність і самоорганізація дітей. Своєрідність кожного ігрового образу створюється при драматизації казок, авторських творів, полягає у єдності типової і індивідуальної характеристик. Уміння виділяти характерні якості персонажів формується у процесі нагромадження знань про тварин, професії людей, стан природи. Маючи відповідні уявлення, дошкільники легко відтворюють спосіб пересування різних живих істот, їх характерні пози [41].

Дітей приваблює можливість зображувати в іграх людей – сміливих, мужніх і відважних, сильних і добрих. Окремі персонажі літературних творів починають з'являтися вже в самостійних іграх дітей молодших груп.

Ігри-драматизації поділяються за способами зображення:

- драматизації з пальчиками;
- драматизація як гра самої дитини;
- імпровізація – за даною чи обраною темою дитина створює образ за допомогою висловів, міміки, пантоміми.

Драматизація, на нашу думку, завжди носить творчий характер. Творчий характер гри підтверджується тим, що дитина не копіює життя, а наслідує те, що бачить, комбінує свої уявлення, тож, ігри-драматизації є найбільш плідним матеріалом для розвитку творчих здібностей дошкільників.

Ігри-драматизації, являючись різновидом театралізованих ігор, сприяють формуванню здатності до творчого самовираження, надають можливість старшим дошкільникам у перспективі вільно вступати в різного роду взаємини поза умовами ігрової ситуації, активно впливати на явища навколишньої дійсності, які представляють для них інтерес.

Відома дослідниця Т. Поніманська підкреслює, що головною ознакою творчої гри є уявлювана ситуація, яку дитина створює замість реальної, діє в ній, виконуючи роль відповідно до тих значень, які вона надає предметам, що її оточують. Вона виокремила творчі здібності, що потребує гра-драматизація:

- розвиток поетичного слуху;
- особливо чутливого сприйняття змісту і форми літературного тексту в єдності;
- виразне мовлення дитини;
- здатність швидко сприймати й усвідомлювати зміст літературного твору;
- уміння зберігати жвавість вражень, передавати їх при створенні образу героя в грі,
- виражати свої ставлення і почуття, що виникли на цій основі [61, с.97].

Також Поніманська Т. виявила етапи здійснення гри-драматизації:

- підготовка до гри-драматизації;
- збагачення знань дітей про персонажів та події, про які йдеться у грі;
- власне гра-драматизація [61, с. 342].

Відома дослідниця А. Богуш звертає увагу на те, що драматизація не потребує спеціального тренування. Вона пропонує навчати старших дошкільників драматизувати вже не лише казки, а й віршовані твори, оповідання тощо [12, с.4].

Л. Артемова розрізняє ігри-драматизації за способом зображення:

- драматизації з пальчиками (з ляльками бі-ба-бо, маріонетками);
- драматизація як гра самої дитини;
- імпровізація – розігрування теми, сюжету за допомогою міміки, інтонації та інших засобів – напевно найскладніша, але й найбільш цікава гра [5, с. 19].

Результати досліджень Н. Карпинської, яка досліджувала роль гри-драматизації, засвідчили, що драматизація – це діяльність, яка вимагає від її учасників необхідних здібностей, умінь і навичок, адже в тексті художнього

твору, який драматизують діти, немає вказівок щодо виконання ролей, ігрових дій. Ці дії дітям потрібно придумати, творчо втілити в життя за допомогою міміки, жестів, інтонації, рухів. Для цього потрібні творчі здібності, вигадка, фантазія. Дослідниця називає ігри-драматизації своєрідним і самостійним видом ігрової діяльності, джерелом яких є літературні твори, зміст яких діти відтворюють, зображують їх героїв і події, що з ними відбуваються. За словами автора, в іграх-драматизаціях ініціатива й творчість дітей спрямовується не на створення ігрової ситуації і змісту, а на як найкраще виконання ролі. Це результативні ігри, і тут дуже важливим, є якісний результат діяльності [34, с. 32].

Попри педагогічну вагу ігор-драматизацій, є ряд застережень щодо їхнього використання під час виховного процесу. Українська дослідниця С. Русова попереджає педагогів, щоб ігри-драматизації не перетворювалися на показові театральні вистави для «чужих», в яких виявляють талановитість дітей. Тоді замість гри «постає штучна вистава, що цілком порушує психологічне значення драматизації» [67, с. 87]. У таких «артистів», за словами С. Русової, виховується небажаний елемент самолюбства, захоплення не своєю працею, а тим враженням, яке вона справляє на глядачів, це морально псує дітей. Саме тому, доходить висновку С. Русова, драматизація має бути тільки педагогічним засобом виховання, без жодних зайвих ефектів і публічності, без сторонніх глядачів, для себе; при цьому «глядачі» й «артисти» міняються ролями. Суто національний «український дух», за словами С. Русової, має втілюватись у творчу діяльність дітей на заняттях з образотворчого мистецтва, у тому числі й театралізованої діяльності [68, с. 25].

Крім ігор-драматизацій виділяють ще ігри-інсценізації.

Ігри-інсценізації – це всі види театрів. Тут дитина не є дійовою особою, вона створює сцени, веде ролі іграшкового персонажу, діє за нього.

Існують такі різновиди: настільні театралізовані ігри. Сюди відносять:

Театр іграшок. У цьому театрі використовуються найрізноманітніші іграшки – фабричні і саморобки, з природного і будь-якого іншого матеріалу.

Тут не потрібно обмежувати політ фантазії, головне, щоб іграшки і поробки стійко стояли на столі і не створювали перешкод при переміщенні.

Театр картинок. Всі картинки – персонажі і декорації потрібно зробити двосторонніми, так як необхідні повороти, а щоб фігурки не падали, потрібні опори, які можуть бути досить різноманітними, але обов'язково достатньо стійкими. Це забезпечується правильним співвідношенням ваги чи площини опори з висотою картинки. Чим вище картинка, тим більше чи вагоміше потрібна площа опори.

Дії іграшок і картинок в настільному театрі обмежені. Використовуються і декорації (2-3 дерева – це ліс, зелена тканина – галявина).

Стендові театралізовані ігри. До них відносять:

Стенд книжка – використовується для ігор типу подорожей, щоб відобразити динаміку, послідовність подій за допомогою ілюстрацій, що змінюють одна одну. Закріплюють на нижній частині дощечки. На верхній розміщується транспорт, на якому здійснюється подорож. По ходу транспорту ведучий перегортає листки стенд-книжки, демонструючи різні сюжети, зустрічі, які трапляються на шляху.

Фланелеграф – картинки показують на екрані. Утримує їх зчеплення фланелі, якою затягнуті екран і зворотня сторона картинки. Замість фланелі на картинки можна наклеювати і шматочки наждачного паперу. Малюнки необхідно підбирати разом з дітьми, це викликає у них величезне задоволення. Можна використовувати і природний матеріал. Різноманітні по формі екрани дозволяють створювати «живі» картини, які зручно демонструвати всій групі дітей. Цей вид ігор дозволяє зобразити масові сцени, наприклад, «переліт птахів».

Тіньовий театр – тут необхідний екран з напівпрозорого паперу, виразно вирізані чорні плоскі персонажі і яскраве джерело світла за ними, завдяки якому персонажі відтіняються на екрані. Дуже цікаві зображення отримують за допомогою пальців рук, наприклад, можна зробити гусака, зайця, сердитого індики. Але дуже важливо супроводжувати показ звучанням.

Щоб показувати сценку з деякими персонажами одночасно, необхідно встановити внизу екрану планку, на якій можна прикріпити фігуру. Фігури потрібно розміщувати вниз екрану, щоб тіні були чіткішими. Театр тіней добре використовувати під час дозвілля.

Пальчиковий театр – це ігри-розваги, ігри-потіхи, казки, різні інсценівки, які супроводжуються показом ляльок, що одягаються на пальці і діють за персонажа, зображення якого на руці. В ході гри дитина рухає одним або двома пальцями, проговорюючи текст, переміщуючись за ширмою. Можна обходитись і без ширми і зображувати дії, переміщуючись вільно по кімнаті. З допомогою цього виду театру можна показати одночасно декілька персонажів.

Ляльковий театр – для вистав характерне вільне поєднання різних типів ляльок, а також різних прийомів і засобів – все це підпорядковано виявленню специфіки мистецтва. Вистава переносить дітей у чарівний світ, де все казкове – реальне і фантастичне. З великою радістю вони зустрічають ляльок, сприймають їх так, ніби це живі істоти, з цікавістю спостерігають за їх діями. Діти люблять, коли герої вистави стрибають, говорять, виконують різні рухи. Це викликає в них жваву реакцію, яскраве емоційне ставлення до дійових осіб і прагнення стати безпосереднім учасником подій. Чим старші діти, тим більше вони цікавляться сюжетами інсценівок, стосунками між дійовими особами, їхніми успіхами та невдачами. Тому ляльковий театр використовується не тільки як розвага для дітей, але й як засіб виховання високих моральних якостей та позитивних рис характеру.

До лялькових театрів відносять такі театри як:

Театр маріонеток – ляльки, які рухаються за допомогою ниток, що відходять від усіх рухомих частин персонажу (рук, ніг, голови) і сходяться вгорі на хрестовині.

Театр естрадної ляльки – це великі ляльки в зріст людини, пошиті з тканини, набиті ватою або поролоном. Ноги та руки ляльок за допомогою

резинок кріпляться до ніг та рук ляльково дів, голівка приводиться в рух рукою дитини. Цей театр ще має назву «Театр «живої руки».

Театр повітряних кульок – наповнена повітрям кулька оздоблюється заготовленими деталями – очима, носом, вухами, бантиками тощо.

Театр коробок – будь-які коробки однакових чи різних розмірів, оздоблюються деталями і з ними розігрується інсценівка. По такому ж принципу ляльок можна виготовити з пластикових пляшок, циліндрів і поролону.

Можна створювати також:

Театр рукавичок – лицьова сторона рукавички (готової чи зшитої) формується заготовленими деталями, пришитими до основної тканини. Волосся, вуха, бороду вдало імітують нитки, бахрома. Прикраси, бантики, комірці не повинні перевантажувати рукавичку. Зворотній бік оформляється деталями (хустка, хвостик).

Театр-пуф – інсценізація творів з допомогою персоніфікованих пуфиків – м'яких подушок – іграшок (тваринки, комахи тощо).

Магнітний театр – дітей можна порадувати, здивувати, якщо пристосувати зроблені ними іграшки для магнітного театру. Для цього потрібно смужками паперу прикріпити до нижніх частин конусів і циліндрів шматочки металу. Металеві шматочки можна розмістити в отворах катушок. Зробимо підставку для показу такого театру. До фанери або твердого картону приклеїти шматок тканини, для того, щоб діти не бачили як ми будемо пересувати магніт під підставкою. Встановити підставку можна на край двох зсунутих столів. Іграшки будуть «ходити», «бігати» [29].

Отже, можна створити ще багато видів театру, головне, фантазія і бажання педагога, завдання якого не тільки зацікавити малят театром та театралізованими іграми, а й викликати у них бажання самим взяти участь у створенні театральних персонажів. Організація театралізованої діяльності передбачає формування певних знань, умінь, уявлень про театр; створення сприятливих умов для ігрової діяльності; заохочення дітей до імпровізації;

використання набутих знань у грі; формування театральних дій, елементів сценічної виразності.

Одним із важливих засобів розвитку «інстинкту творчості» в драматизаціях є мовлення дітей дошкільного віку, а також ознайомленням їх з творами художньої літератури та фольклору: навчання переказу казок і оповідань, виразного читання віршів і байок, розвиток образного мислення та виразного мовлення. Все це є необхідною частиною театралізованої діяльності дітей та відіграє важливу роль у вирішенні спільних завдань морального розвитку дитини, формування її творчої особистості.

Гра-драматизація не потребує спеціального тренування. Діти можуть відтворити сюжет твору, не дотримуючись при цьому тексту. А якщо художній твір доступний дітям, простий і динамічний, то його художні образи легко запам'ятовуються. Найчастіше основою ігор-драматизацій в дошкільному віці є народні казки. Вони легко драматизуються, у них яскраво показані образи героїв, наявні короткі й виразні діалоги, гострота драматичних ситуацій, швидкий розвиток подій, емоційна насиченість мови художніми засобами виразності [59, с. 19].

Організація театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі попередньо має на меті визначення певної цілі та завдань, які необхідно реалізувати педагогічному колективу. Метою нашої роботи є: залучення дітей до творчої діяльності шляхом ознайомлення з театральним мистецтвом, використання театралізації для розвитку творчих, акторських та сценічних здібностей вихованців, формування в них мовленнєвої компетентності, навичок театрального виконавської діяльності, ознайомлення дошкільників із театром як установою, з професійною діяльністю його працівників.

Щоб реалізувати зазначену мету, необхідно вирішити такі завдання:

- ознайомити дітей зі специфікою театального мистецтва, формувати в них емоційно-ціннісне ставлення до театру;

- виховувати зацікавлене та відповідальне ставлення до підготовки, проведення та оцінювання театралізованої діяльності;
- учити дітей сприймати й розуміти композицію та особливості літературного твору, розвивати уявне мислення;
- розвивати вміння «входити в образ» та спонукати перебувати в ньому до кінця театралізованого дійства;
- формувати виразне та дикційно чисте сценічне мовлення;
- удосконалювати вміння та навички дітей у передачі характерних особливостей різних художніх образів;
- допомогти дошкільникам оволодіти акторськими, сценічними здібностями (мімікою, жестами, інтонацією, пантомімою) в міру їх індивідуально-вікових особливостей;
- усвідомлювати колективний характер дітворення у процесі підготовки театральної вистави, важливість партнерства в ігровій взаємодії, оволодіння навичками спілкування та колективної творчості;
- стимулювати прагнення дитини самореалізуватися, самоствердитися [12, с.59].

Отже, у підсумку виділяємо психолого-педагогічні засади діяльності для дітей дошкільного віку:

- виховувати зацікавлене та відповідальне ставлення дошкільників до підготовки, проведення та оцінки театралізованої діяльності, виконання учасниками своїх ролей, налагодження комунікативних зв'язків із партнерами;
- вдосконалювати уміння характеризувати особливості різноманітних персонажів гри, знаходити для них відповідну міміку, інтонацію, пантоміму;
- формувати в дитини виразне та дикційно чисте сценічне мовлення;
- заохочувати бажання підтримати партнера, допомогти йому, доброзичливо з ним спілкуватися, вступати в діалог, ставати на його місце;

- розвивати вміння використовувати в грі предмети-замінники, уявні предмети, входити в образ, знаходитися в ньому до кінця театралізованого дійства.
- стимулювати прагнення дитини самореалізовуватися, самоствердитися, показати себе з кращого боку [80, с.98].

Показниками ефективної організації театралізованої діяльності дітей старшого дошкільного віку є: здатність дитини активно взаємодіяти з дорослими та однолітками під час розігрування уривків казок, інсценування, ігор-імітацій; спроможність наслідувати, імітувати голоси тварин, птахів під час театралізацій окремих епізодів казок та драматизації літературних творів; уміння доречно імітувати рухи, жести персонажів; брати участь в іграх-драматизаціях, театралізованих іграх, іграх за сюжетами літературних творів. Діти мають знання про театр як мистецький заклад у межах програми.

До комплексу вмінь, що засвідчують компетентність дітей старшого дошкільного віку у сфері театралізованої діяльності, належать такі з них: організовувати самостійно та за вказівкою дорослого ігри-драматизації, театралізовані ігри за сюжетами знайомих художніх творів; брати участь в інсценуванні відомих казок; ідентифікувати почуття і вчинки персонажів із власними діями; проявляти власну позицію у процесі перевтілення у сценічний образ; запам'ятовувати сюжетну послідовність, своєчасно включатися в дію; використовувати музично-пластично-пісенний досвід під час театралізації різних творів літературних жанрів [52].

Отже, розвиток творчих здібностей, творчого потенціалу у дітей дошкільного віку – першочергове завдання сучасного дошкільного закладу. Стимулювати прагнення дитини самореалізовуватися, самоствердитися, показати себе з кращого боку – завдання, яке повинно об'єднати зусилля закладу дошкільної освіти та батьків.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської роботи розглянуто теоретичні основи розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, обґрунтовано вплив театралізованої діяльності на їх формування.

Театралізована діяльність є одним із найефективніших засобів розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку (5–6 років), оскільки вона поєднує в собі гру, літературу, музику, образотворче мистецтво та хореографію.

Основним підґрунтям для розвитку творчих здібностей дитини старшого дошкільного віку є психологічні особливості: здатність до емоційної чутливості, уміння «входити» в уявну ситуацію, переживати й емоційно відгукуватися на красу в житті та мистецтві, емоційна щирість, образне мислення, асоціативність, пізнавальна активність, динамічність і яскравість уяви.

Виходячи з аналізу наукових робіт сучасних вітчизняних та зарубіжних педагогів, які розкривають властивості та якості творчої особистості, були виділені загальні критерії творчих здібностей: готовність до імпровізації; виправдану експресивність; новизну; оригінальність; легкість асоціювання; незалежність думок і оцінок; особливу чутливість.

Отже, можемо зробити висновок, що театралізована діяльність є унікальним засобом розвитку творчих здібностей дітей. Вирішення завдань, спрямованих на їх розвиток, вимагає використання театральних методик та їх комбінацій у цілісному педагогічному процесі закладу дошкільної освіти. Іншими словами, театралізована діяльність – шлях дитини в загальнолюдську культуру, до творчого потенціалу людства. Тому використання театралізації в освітньому процесі розглядається науковцями як один із найважливіших засобів, що сприяє розвитку творчих здібностей дітей та пізнавального інтересу до театрального мистецтва.

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Зміст та організація театралізованої діяльності в закладі дошкільної освіти. Констатувальний експеримент

Проблема розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами драматизації є актуальною, в чому ми переконалися із аналізу психолого-педагогічної літератури, власних спостережень і висновків, які зроблені після проведення експериментального дослідження, мета якого полягала у тому, щоб визначити рівень творчих здібностей дошкільників, домогтися високого рівня моторної функції мовлення, підвищити літературний розвиток дошкільників та літературознавчу компетенцію, а також формувати творче ставлення до драматизації шляхом внесення особистісних моментів у гру персонажу.

Здійснюючи дослідження ми намагалися прослідкувати, наскільки глибоко дошкільники розуміють інтонаційну виразність, забарвленість голосу, його модуляцію (висоту), логічність наголосу, а також знайти правильний напрямок роботи у драматизуванні за для розвитку творчості дитини.

Результати анкетування допомогли визначити рівень творчих здібностей щодо акторської майстерності, а також в обізнаності літературних творів.

Експериментальне дослідження проводилося в три етапи:

1. Констатувальний етап (жовтень 2024 р.) - на якому було проведено «зріз», що визначає рівень творчих здібностей дітей. На даному етапі використовувалися такі методи – спостереження, діагностика для батьків (за Ф. Татл и Л. Беккер), методика дослідження виразності мовлення за І.Ф. Павалакі на основі завдань на обстеження темпо-ритмічних характеристик мовлення, одночасну реалізацію рухів і мовлення, відтворення ритмічних малюнків, мелодико-інтонаційних характеристик.

2. Формувальний етап (з 1.11.24 р. по 30.03.25р.) проведено з використанням занять, театральних вистав, фрагментів театралізацій в святкових ранках і розвагах та інших заходів з дітьми, введення нових методичних задумів, інновацій, спрямованих на поліпшення стану справ а саме:

- створення сприятливих умов: предметно – розвивальне середовище, придбання педагогічної, методичної, художньої літератури, наочних посібників, створення сприятливого мікроклімату у групі;

- планування і проведення безпосередньо гри-драматизації та інших заходів;

- безпосередньо гра-драматизація за освітніми лініями «Дитина у світі культури», «Мовлення дитини», «Гра дитини» (на основі Базового компоненту дошкільної освіти);

- свята і розваги;

- включення гри-драматизації у вільну діяльність дітей;

- оформлення фото - та інформаційних стендів для батьків.

3. Заклучний етап (1.04.2025-30.04.2025) – проведено порівняльний аналіз результатів констатувального та заключного етапів. Використано ті ж самі методики діагностування, що і на початку експерименту.

Для перевірки розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку нами було проведено дослідження, в якому брали участь діти двох старших груп – група № 1 «Казка» та група № 2 «Непосиди». Загальна кількість дітей – 45 осіб (21 + 24). Дослідження проводилось на базі ЗДО Слобододолинської початкової школи з дошкільним відділенням Долинської міської ради, Івано-Франківської області (група № 1) та Рахинянської гімназії Долинської міської ради Івано-Франківської області з дошкільним відділенням (група № 2).

На першому етапі експериментального дослідження ми провели констатувальний експеримент, що характеризувався обсягом статистичної обробки результатів анкетування батьків та діагностування здібностей дітей дошкільного віку.

Мета констатувального експерименту полягала у спробі виявити

початковий рівень розвитку здібностей дітей старшого дошкільного віку щодо інтонаційної виразності мовлення, а також рівня потенційних можливостей дітей. Відповідно до мети було обрано такі методи – спостереження, діагностика-опитувальник Ф. Татл і Л. Беккер, методика дослідження виразності мовлення за І.Ф. Павалакі.

Для виявлення рівня природних здібностей дитини ми взяли за основу питання **анкети за методикою Ф. Татл і Л. Беккер** (див таб. 3.1) У даному опитувальнику виділені особливості, які свідчать про великі потенційні можливості дитини.

Мінімальна кількість набраних балів – 17, максимальна – 85.

Низький рівень: 17 - 34 б. Середній рівень: 35 - 60 б. Високий рівень: 61 - 85 б.

Таб.3.1 **ОПИТУВАЛЬНИК**

Інструкція: Прочитайте кожний з наступних пунктів і визначте оцінку. Поставте (X) в тому місці, яке відповідає вашому вибору: 1 – дуже рідко або ніколи; 2 – рідко; 3 – іноді; 4 – часто, 5 – майже завжди.

№	Особливості дитини	1	2	3	4	5
1	Проявляє допитливість стосовно різних предметів, явищ, подій. Задає безліч питань, в тому числі «чому?», «навіщо?».					
2	Задає багато «розумних» питань про те, що зазвичай маленьких дітей не цікавить.					
3	Точно і правильно використовує багато слів у своїй промові.					
4	Виявляє здатність до дуже докладної розповіді або переказу історій, сюжетів, художніх творів.					
5	З бажанням та легкістю розучує вірші, невеличкі ролі.					
6	Легко впорається із загадками і може їх вигадувати, фантазувати.					
7	Схильний до серйозних роздумів, цікавиться складними, глобальними проблемами (наприклад, може міркувати про життя та смерть, щастя і нещастя тощо).					
8	Розуміє складні (для віку) визначення, відносини. Знаходить спільне в предметах, явищах, навіть якщо це не очевидно. Демонструє абстрактне мислення.					
9	Має багато друзів серед однолітків.					
10	Часто справляє враження «дорослого не за віком».					

11	Завжди шукає самостійні рішення.					
12	Бере на себе відповідальність в складних ситуаціях.					
13	Виявляє велике бажання вчитися, здобувати нові знання, навички.					
14	Виявляє здатність до концентрації. Зберігає увагу протягом більшого періоду часу, ніж його однолітки.					
15	Запам'ятовує більше подробиць при переказі тексту, ніж інші діти. Легко схоплює і утримує велику кількість інформації.					
16	Проявляє гостру спостережливість і увагу.					
17	Дитина проявляє творчі здібності в різних сферах знань, у мистецтві, музиці, літературній творчості.					

З 21 опитуваних осіб групи № 1 низький рівень мають – 8 осіб, що складає 38% від загальної кількості дітей, середній рівень – 10 осіб, що складає 48% і низький рівень – 3 особи – 14 %.

З 24 опитуваних осіб групи № 2 низький рівень мають - 10 осіб, що складає 41% від загальної кількості дітей у групі, середній складають 10 осіб 41%, та високий рівень – 4 дитини 18%.

Результати даного опитувальника ми надаємо нижче у діаграмі (див. мал.3.1)

мал. 3.1

Також на цьому етапі нами було досліджено характеристики виразності мовлення дошкільників – сила голосу, тембр, інтонація та логічний наголос. За основу ми брали методику дослідження виразності мовлення І.Ф. Павалакі.

Нами було підібрано ряд мовленнєвих вправ (запропоновано нижче), виконання яких дало нам змогу зробити висновки щодо акторсько-мовленнєвих задатків та творчих здібностей дітей.

Діагностування сили голосу

Вправа «Розкажи віршик»

Діти розказують знайомий віршик з різною силою голосу : **голосно, тихо, пошепки.**

- Мій дзвінкий, веселий м'яч,

Ти куди помчав навскач?

Голубий, зелений, стій!

Не догнать тебе, прудкий!

Високий рівень – 3 б. - впоралися із трьома «категоріями»

Середній рівень – 2 б. – впоралися із двома «категоріями»

Низький – 1 б. – впоралися з однією із категорій, або не впоралися зовсім.

(див. таб. 3.2, 3.3)

Таб. 3.2

Діагностування сили голосу

група № 1

№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Сила голосу	Рівень	Примітки
1.	А. Рома	1	Н	Не зміг виокремити категорію «тихо» від «пошепки».
2.	А. Даня	2	С	
3.	А. Кароліна	1	Н	
4.	Б. Ілля	3	В	
5.	Б. Варя	2	С	
6.	К. Маша	1	Н	

7.	Л. Настя	3	В	
8.	Л. Женя	2	С	
9.	Н. Савелій	1	Н	Не зміг виокремити категорію «тихо» від «пошепки».
10.	Н. Микола	2	С	
11.	П. Ярослав	2	С	
12.	П. Кароліна	1	Н	
13.	Р. Артем	2	С	
14.	Р. Матвій	1	Н	Не зміг виокремити категорію «тихо» від «пошепки».
15.	Р. Софія	1	Н	
16.	С. Даня	2	С	
17.	С. Кіра	2	С	
18.	С. Віка	3	В	
19.	У. Рената	3	В	
20.	У. Едік	1	Н	Не впорався ні з однією категорією!
21.	Щ. Віка	2	С	
	ВСЬОГО:	38	Н - 8 С - 9 В - 4	

Таб. 3.3

*Діагностування сили голосу**група № 2*

<i>№ з/п</i>	<i>Прізвище та ім'я дитини</i>	<i>Сила голосу</i>	<i>Рівень</i>	<i>Примітки</i>
1.	А. Максим	2	С	
2.	А. Ілля	2	С	
3.	Б. Валя	1	Н	
4.	Б. Артем	2	С	
5.	В. Матвій	2	С	
6.	В. Михайло	1	Н	Не зміг виокремити категорію «тихо» від «пошепки».
7.	Д. Богдан	2	С	
8.	І. Поліна	3	В	
9.	І. Руслан	2	С	

10.	К. Влад	1	Н	Не зміг виокремити категорію «тихо» від «пошепки».
11.	К. Єгор	1	Н	
12.	К. Регіна	1	Н	
13.	К. Єва	1	Н	
14.	К. Вероніка	1	Н	
15.	М. Софія	3	В	
16.	М. Лев	2	С	
17.	П. Микита	2	С	
18.	Р. Віра	2	С	
19.	Р. Віталік	2	С	
20.	Р. Настя	3	В	
21.	С. Костя	2	С	
22.	У. Даніл	1	Н	Не зміг виокремити категорію «тихо» від «пошепки».
23.	Ю. Марк	3	В	
24.	М. Артем	2	С	
	ВСЬОГО:	44	Н - 8 С - 12 В - 4	

В основному, дітям дуже легко давались дві основні категорії сили голосу – це «голосно» та «тихо». Були труднощі із категорією «пошепки». Діти або лише ворухили нечутно губами, або добавляли голос, якого не повинно було чути.

Діагностування тембрових характеристик голосу

Вправа «Скажи як...» («Привітайся як...»)

Вихователь говорить фразу, а діти повторюють із різним тембром голосу як:

- жабенятко,
- маленька дитинка,
- старенька бабуся.

Високий рівень – 3 б. - впоралися із трьома «категоріями»

Середній рівень – 2 б. – впоралися із двома «категоріями»

Низький – 1 б. – впоралися з однією із категорій, або не впоралися зовсім (див. таб. 3.4, 3.5).

Таб. 3.4

Діагностування тембрових характеристик голосу

група № 1

№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Тембр голосу	Рівень	Примітки
1.	А. Рома	1	Н	
2.	А. Даня	1	Н	
3.	А. Кароліна	1	Н	Тембр голосу практично не змінився
4.	Б. Ілля	1	Н	
5.	Б. Варя	2	С	
6.	К. Маша	2	С	
7.	Л. Настя	3	В	
8.	Л. Женя	3	В	
9.	Н. Савелій	1	Н	
10.	Н. Микола	1	Н	
11.	П. Ярослав	2	С	
12.	П. Кароліна	3	В	
13.	Р. Артем	1	Н	Тембр голосу практично не змінився
14.	Р. Матвій	1	Н	
15.	Р. Софія	1	Н	
16.	С. Даня	1	Н	
17.	С. Кіра	1	Н	
18.	С. Віка	2	С	
19.	У. Рената	3	В	
20.	У. Едік	1	Н	Тембр голосу практично не змінився
21.	Щ. Віка	1	Н	
	ВСЬОГО:	33	Н – 13 С – 4 В – 4	

Таб. 3.5

Діагностування тембрових характеристик голосу

група № 2

<i>№ з/п</i>	<i>Прізвище та ім'я дитини</i>	<i>Тембр голосу</i>	<i>Рівень</i>	<i>Примітки</i>
1.	А. Максим	1	Н	
2.	А. Ілля	2	С	
3.	Б. Валя	1	Н	Тембр голосу практично не змінився
4.	Б. Артем	1	Н	
5.	В. Матвій	1	Н	
6.	В. Михайло	3	В	
7.	Д. Богдан	3	В	
8.	І. Поліна	3	В	
9.	І. Руслан	1	Н	
10.	К. Влад	1	Н	
11.	К. Єгор	1	Н	
12.	К. Регіна	2	С	
13.	К. Єва	2	С	
14.	К. Вероніка	2	С	
15.	М. Софія	3	В	
16.	М. Лев	1	Н	Тембр голосу практично не змінився
17.	П. Микита	1	Н	
18.	Р. Віра	2	С	
19.	Р. Віталік	1	Н	Тембр голосу практично не змінився
20.	Р. Настя	3	В	
21.	С. Костя	2	С	
22.	У. Даніл	2	С	
23.	Ю. Марк	2	С	
24.	М. Артем	2	С	
	ВСЬОГО:	43	Н -10 С – 9 В - 5	

Це завдання було найважчим для усіх дітей і виходило не відразу. Важче над усе було себе уявити старенькою бабусею із «скрипучим голосом». Також не в усіх виходило «вжитися» в голос «жабки» з «дрижачим крекотом». Найлегшим було уявити себе – маленькою дитинкою.

Діагностування голосової інтонації

Вправа «Розкажи віршик ніби тобі...»

(за «Абеткою настроїв»):

- весело;
- сердито;
- плачучи.

Осінь золота прийшла до нашого краю,
Всім нам радість принесла – щедрі урожаї.

Високий рівень – 3 б. – впоралися самостійно

Середній рівень – 2 б. – потребували невеличкої допомоги дорослого

Низький – 1 б. – зробили лише за зразком дорослого (повторювання)

(див. таб. 3.6, 3.7)

Таб. 3.6

Діагностування інтонаційних характеристик голосу

група № 1

№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Інтонація голосу	Рівень	Примітки
1.	А. Рома	1	Н	
2.	А. Даня	2	С	
3.	А. Кароліна	1	Н	
4.	Б. Ілля	2	С	
5.	Б. Варя	2	С	
6.	К. Маша	2	С	
7.	Л. Настя	3	В	Впоралась з інтонацією «плачу»
8.	Л. Женя	2	С	
9.	Н. Савелій	1	Н	

10.	Н. Микола	2	С	
11.	П. Ярослав	2	С	
12.	П. Кароліна	3	В	Впоралась з інтонацією «плачу»
13.	Р. Артем	1	Н	
14.	Р. Матвій	1	Н	
15.	Р. Софія	1	Н	
16.	С. Даня	2	С	
17.	С. Кіра	2	С	
18.	С. Віка	2	С	
19.	У. Рената	1	Н	
20.	У. Едік	1	Н	
21.	Щ. Віка	1	Н	
	ВСЬОГО:	35	Н - 9 С - 10 В - 2	

Таб. 3.7

Діагностування інтонаційних характеристик голосу

група № 2

<i>№ з/п</i>	<i>Прізвище та ім'я дитини</i>	<i>Інтонація голосу</i>	<i>Рівень</i>	<i>Примітки</i>
1.	А. Максим	1	Н	
2.	А. Ілля	2	С	
3.	Б. Валя	1	Н	
4.	Б. Артем	2	С	
5.	В. Матвій	2	С	
6.	В. Михайло	2	С	
7.	Д. Богдан	3	В	Впоралась з інтонацією «плачу»
8.	І. Поліна	3	В	Впоралась з інтонацією «плачу»
9.	І. Руслан	1	Н	
10.	К. Влад	1	Н	
11.	К. Єгор	1	Н	
12.	К. Регіна	2	С	

13.	К. Єва	3	В	Впоралась з інтонацією «плачу»
14.	К.Вероніка	2	С	
15.	М. Софія	2	С	
16.	М. Лев	1	Н	
17.	П. Микита	2	С	
18.	Р. Віра	2	С	
19.	Р. Віталік	1	Н	
20.	Р. Настя	2	С	
21.	С. Костя	2	С	
22.	У. Даніл	2	С	
23.	Ю. Марк	2	С	
24.	М. Артем	2	С	
	ВСЬОГО:	44	Н – 7 С – 14 В - 3	

З інтонацією «весело» впоралися усі діти. Це обумовлено тим, що психологічний настрій дитини дошкільного віку переважно «позитивний», «радісний», «емоційно-яскравий», тому ця інтонація не склала труднощів. Найважчою виявилась для дітлахів інтонація «плачу». Тому високий рівень дітей, які впоралися зі всіма трьома інтонаціями дуже низький.

Діагностування логічного наголосу мовлення

Вправа «Зроби головним різні слова»

Ми пропонували дитині одне і теж речення «Мама купила іграшку», в якому повинно було виділити наголосом різні слова:

Мама купила іграшку; мама **купила** іграшку; мама купила **іграшку**.

Високий рівень – 3 б. - впоралися із трьома «категоріями»

Середній рівень – 2 б. – впоралися із двома із «категорій»

Низький – 1 б. – впоралися з однією із категорій, або не впоралися зовсім (див. таб. 3.8, 3.9)

Таб. 3.8

Діагностування логічного наголосу мовлення
група № 1

№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Логічний наголос	Рівень	Примітки
1.	А. Рома	1	Н	
2.	А. Даня	2	С	
3.	А. Кароліна	1	Н	
4.	Б. Ілля	1	Н	
5.	Б. Варя	1	Н	
6.	К. Маша	1	Н	
7.	Л. Настя	2	С	
8.	Л. Женя	2	С	
9.	Н. Савелій	2	С	
10.	Н. Микола	2	С	
11.	П. Ярослав	2	С	
12.	П. Кароліна	3	В	
13.	Р. Артем	2	С	
14.	Р. Матвій	1	Н	
15.	Р. Софія	1	Н	
16.	С. Даня	2	С	
17.	С. Кіра	1	Н	
18.	С. Віка	2	С	
19.	У. Рената	1	Н	
20.	У. Едік	2	С	
21.	Щ. Віка	1	Н	
	ВСЬОГО:	31	Н – 10 С – 10 В – 1	

Таб. 3.9
Діагностування логічного наголосу мовлення
група № 2

№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Логічний наголос	Рівень	Примітки
1.	А. Максим	1	Н	
2.	А. Ілля	2	С	
3.	Б. Валя	1	Н	
4.	Б. Артем	2	С	
5.	В. Матвій	2	С	

6.	В. Михайло	3	В	
7.	Д. Богдан	2	С	
8.	І. Поліна	2	С	
9.	І. Руслан	1	Н	
10.	К. Влад	1	Н	
11.	К. Єгор	1	Н	
12.	К. Регіна	1	Н	
13.	К. Єва	2	С	
14.	К. Вероніка	1	Н	
15.	М. Софія	2	С	
16.	М. Лев	1	Н	
17.	П. Микита	1	Н	
18.	Р. Віра	1	Н	
19.	Р. Віталік	2	С	
20.	Р. Настя	1	Н	
21.	С. Костя	2	С	
22.	У. Даніл	3	В	
23.	Ю. Марк	2	С	
24.	М. Артем	1	Н	
	ВСЬОГО:	34	Н – 12 С – 10 В – 2	

За отриманими даними діагностувань, ми зробили зведену таблицю групи №1 «Казка» (таб. 3.10) та групи №2 «Непосиди» (таб. 3.11), вираховували відсоток дітей за рівнями – високий, середній, низький за кожною з характеристик.

Таб. 3.10
Зведена таблиця
група № 1

№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Сила голосу	Тембр голосу	Інтонація	Логічний наголос
1.	А. Рома	1	1	1	1
2.	А. Даня	2	1	2	2
3.	А. Кароліна	1	1	1	1
4.	Б. Ілля	3	1	2	1
5.	Б. Варя	2	2	2	1
6.	К. Маша	1	2	2	1
7.	Л. Настя	3	3	3	2
8.	Л. Женя	2	3	2	2
9.	Н. Савелій	1	1	1	2

10.	Н. Микола	2	1	2	2
11.	П. Ярослав	2	2	2	2
12.	П. Кароліна	1	3	3	3
13.	Р. Артем	2	1	1	2
14.	Р. Матвій	1	1	1	1
15.	Р. Софія	1	1	1	1
16.	С. Даня	2	1	2	2
17.	С. Кіра	2	1	2	1
18.	С. Віка	3	2	2	2
19.	У. Рената	3	3	1	1
20.	У. Едік	1	1	1	2
21.	Щ. Віка	2	1	1	1
Всього:		38	33	35	31
		Н-8 (38%)	Н-13 (62%)	Н-9 (43%)	Н-10 (48%)
		С-9 (43%)	С-4 (19%)	С-10 (48%)	С-10 (48%)
		В-4 (19%)	В-4 (19%)	В-2 (9%)	В-1 (4%)

Таб. 3.11
Зведена таблиця
група № 2

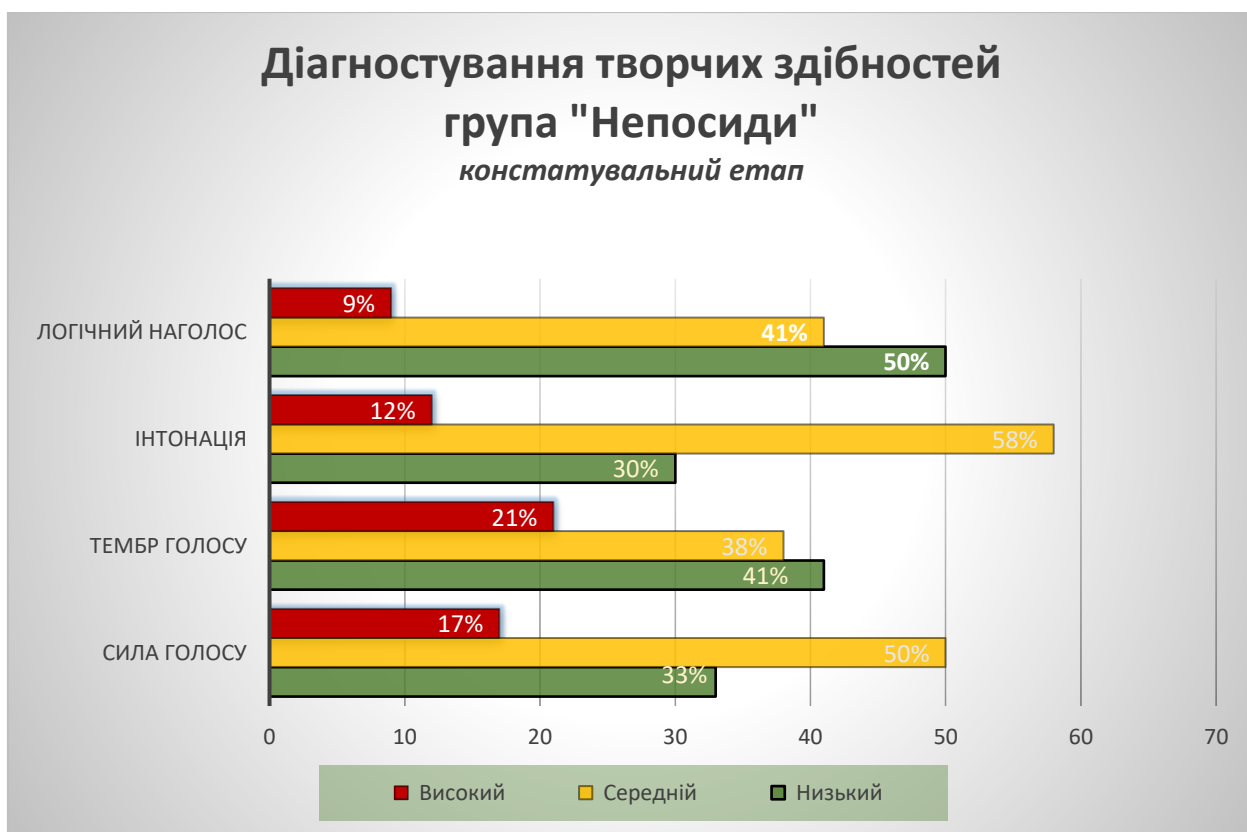
№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Сила голосу	Тембр голосу	Інтонація	Логічний наголос
1.	А. Максим	2	1	1	1
2.	А. Ілля	2	2	2	2
3.	Б. Валя	1	1	1	1
4.	Б. Артем	2	1	2	2
5.	В. Матвій	2	1	2	2
6.	В. Михайло	1	3	2	3
7.	Д. Богдан	2	3	3	2
8.	І. Поліна	3	3	3	2
9.	І. Руслан	2	1	1	1
10.	К. Влад	1	1	1	1
11.	К. Єгор	1	1	1	1
12.	К. Регіна	1	2	2	1
13.	К. Єва	1	2	3	2
14.	К. Вероніка	1	2	2	1
15.	М. Софія	3	3	2	2
16.	М. Лев	2	1	1	1
17.	П. Микита	2	1	2	1

18.	Р. Віра	2	2	2	1
19.	Р. Віталік	2	1	1	2
20.	Р. Настя	3	3	2	1
21.	С. Костя	2	2	2	2
22.	У. Даніл	1	2	2	3
23.	Ю. Марк	3	2	2	2
24.	М. Артем	2	2	2	1
Всього:		44	43	44	34
		Н-8 (33%)	Н-10 (41%)	Н-7 (30%)	Н-12 (50%)
		С-12 (50%)	С-9 (38%)	С-14 (58%)	С-10 (41%)
		В-4 (17%)	В-5 (21%)	В-3 (12%)	В-2 (9%)

За отриманими показниками нашого дослідження, ми підраховали відсоток дітей, які отримали високий, середній та низький рівень. За приведеними даними склали діаграми (див. мал. 3.2, 3.3).

мал. 3.2

мал. 3.3

Результати констатуючого експерименту показують, що здібності дітей а також навички виразного мовлення розвинені на невисокому рівні. Відсоток низького рівню коливається в гр. №1 «Казка» від 38% до 52%, а в гр.№2 «Непосиди» - від 30% до 50% , високий рівень гр. №1 «Казка» коливається всього лише від 4% до 19% , а в гр. №2 «Непосиди» від 9% до 21%.

2.2 Формувальний експеримент

Розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку засобами драматизації потребує розробки відповідної системи діяльності та впровадження її у практику. На основі вивчення психолого-педагогічної літератури нами розроблена модель організації мовленнєвої діяльності із розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри-драматизації.

Результати констатуючого експерименту показали, що здібності дітей а також навик виразного мовлення розвинені на невисокому рівні. Щоб підвищити рівень сформованості навиків виразного мовлення декламувати тексти, вірші, застосовуючи силу голосу, тембр, інтонацію, логічний наголос, був розроблений і проведений формуючий експеримент.

Мета – упровадити у роботу з театралізованої діяльності, а саме драматизації, систему мовленнєвих вправ на розвиток інтонаційного, виразного, тембрового забарвлення мови, яка сприяє розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Обрані методи – систематичне використання вправ на розвиток виразного мовлення, діалогічного мовлення, дотримування принципів проведення драматизації з урахуванням вікових особливостей дітей старшого дошкільного віку.

За час експерименту нами було підібрано і виготовлено ряд дидактичних ігор для мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Це різноманітні ребуси, кросворди із казковими героями; завдання на знаходження однакових чи відповідних один одному малюнків із сюжету літературних творів; завдання, які можна виконати подумки, перевертаючи або обертаючи зображення; завдання на знаходження з декількох запропонованих на вибір частин малюнка ту, яка відсутня на ньому; завдання, що пропонують подумки простежити можливі шляхи виходу з лабіринту казкового героя; завдання, в яких необхідно із зображень декількох предметів із різних казок знайти один «зайвий» і пояснити, чому саме цей предмет не підходить ні до якої казки; завдання, де пропонується проаналізувати послідовність розташування малюнків за сюжетом, логічно продовжити чи завершити їх, заповнити вільні місця, вибравши із запропонованих чи намальованих необхідні малюнки.

В ході занять застосовувалося читання художньої літератури як за програмою «Українське дошкілля», так і за власним вибором педагога. Серед

творів були невеличкі оповідання, вірші, які можна було розігравати в ролях або в діалозі один з одним, наприклад:

НІЧ І ДЕНЬ

- Як тебе звуть? - спитав у ночі день.
- Як звуть? Ніяк не звуть. Ніч та й годі.
- А як зватимуть тебе завтра?
- Що значить «зватимуть завтра?» Завтра теж зватимуть ніч.
- А як звали тебе вчора?
- Теж ніч.
- А мене сьогодні звуть вівторком, завтра зватимуть серединою, а вчора звали понеділком, - сказав день.

ЗАЄЦЬ ТА ЇЖАК

Ведучий: Сіренький гладенький зайчик сказав їжачкові:

Зайчик: Який у тебе, братику, некрасивий колючий одяг!

Їжачок: Правда, але мої колючки рятують мене від зубів собаки і вовка. Чи служить і тобі добре сіренька шубка?

Ведучий: Зайчик замість відповіді тільки зітхнув.

СНІГОВИК-ПИТАЙЛИК

Сніговик - морквяний ніс

Вгору віника підніс і питає:

- Перехожі, чом на мене ви не схожі?

Я стою, а ви в бігах,

Ви у пальтах, у шапках...

Гей, скажіть, у вас носи,

Як у мене, - для краси?

ДОЩИК

В. Коломієць

Ми кликали в понеділок: - Лийсь, дощик, на барвінок! - А його нема.

Ми кликали у вівторок: - Лийсь, дощику, на яворок! - А його нема.

Ми кликали у середу: - Лийсь, дощину, на березу! - А його нема.

Ми кликали у четвер: - Лийсь, дощину, на чабер! - А його нема.

Ми кликали у п'ятницю: - Лийсь, дощину, на м'ятицю! - А його нема.

Ми кликали у суботу: - Лийсь, дощину, на салату! - А його нема...

А покликали в неділю - цілий цебрик дощик вилляв: на барвінок, на явіроч, на березу, на чабер, на м'ятицю, на салату, на голівоньку чубату.

- Буде зелено тепер!

БЕЗ ТРУДА НЕМА ПЛОДА

Українська народна казка

Ведучий: Якось один чоловік похастував вовка хлібом.

Вовк: Ну й смачний! А де ти його взяв?

Чоловік: Та де взяв! Землю виорав...

Вовк: І все?

Чоловік: Ні, потім посіяв жито...

Вовк: І все маєш хліб?

Чоловік: Та ні. Почекав, поки жито зійшло, виросло, поспіло. Потім я його вижав, змолотив, намолов борошна, замісив тісто й аж тоді напик буханці.

Вовк: Що смачний хліб, то смачний! Та скільки ж коло нього походити треба!

Чоловік: Твоя правда. Клопоту багато. Але без труда нема плода.

СОНЦЕ, МОРОЗ І ВІТЕР

Українська народна казка

Ведучий: Ішли Сонце, Мороз і Вітер битим шляхом усі троє і зустрічають Чоловіка. Глянув він на них і каже:

Чоловік: Доброго здоров'я!

Ведучий: Та й пішов собі. Стали вони між собою сперечатись: кому з них він сказав «Доброго здоров'я!» Доганяють його й питаються:

Всі: Кому з нас, Чоловіче, ти доброго здоров'я побажав?

Ведучий: А він каже

Чоловік: А ви хто такі будете?

Сонце: Я - Сонце.

Мороз: Я - Мороз.

Вітер: А я - Вітер.

Чоловік: Ну то я Вітрові сказав.

Ведучий: От Сонце й каже:

Сонце: Я тебе в жнива спалю.

Вітер: Не бійся, я повію холодом і буду тебе холодити.

Дітям було цікаво спочатку за ініціативою вихователя, а потім і самотійно вигадувати невеличкий діалог із товаришем. Розвитку цього сприяли мовленнєві вправи на розвиток діалогічного мовлення, фрагменти з яких ми пропонуємо далі:

ВПРАВИ НА РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Діти по черзі розмовляють . У ТЕБЕ Є...? До столу підходять двоє дітей. На столі три іграшки. Діти запитують один в одного:

- Олю, у тебе є лялька?
- Так, у мене є лялька.
- Іро, у тебе є м'яч?
- Ні, у мене немає м'яча.
- Олю, у тебе є ведмедик?
- Так, у мене є ведмедик.
- Іро, у тебе є лялька?
- Ні, у мене немає ляльки.
- СКІЛЬКИ? - Ігорю, скільки у тебе рук?
- У мене дві руки.
- Юро, скільки у тебе ніг?
- У мене дві ноги.

- Скільки у тебе голів?

- У мене одна голова.

- Скільки у тебе вух?

- У мене два вуха, і. т. ін.

ДЛЯ ЧОГО ПОТРІБНІ? - Для чого потрібне мило?

- Мило потрібне, щоб мити руки, обличчя, тіло.

- Для чого потрібна вода?

- Вода потрібна, щоб мити руки, вмиватись, купатись.

- Для чого потрібний гребінець?

- Гребінець потрібний, щоб розчісувати волосся.

- Для чого потрібна зубна щітка?

- Зубна щітка потрібна, щоб чистити зуби.

- Для чого потрібний рушник?

- Рушник потрібний, щоб витиратися.

ЗНАЙОМСТВО

Двоє дітей зустрілися на вулиці:

- Добрий день!

- Добрий день!

- Скажи, будь ласка, твоє ім'я.

- Моє ім'я Дарина.

- Дуже приємно.

- Скажи ти, будь ласка, своє ім'я.

- Моє ім'я Марко.

- Я дуже рада.

- Як звати вашу виховательку?

- Марина Степанівна.

- До побачення, Марино. Приємно було познайомитися.

- До побачення, Марко. Мені теж приємно було зустрітися з тобою.

Коли незнайомі люди зустрічаються вперше, вони знайомляться, називаючи один одному своє ім'я. Ось так:

- Добрий день!
- Добрий день!
- Скажи, будь ласка, як тебе звати.
- Моє ім'я Дарина. А тебе як звуть?
- Я - Олег.
- А як ім'я та по батькові вашої виховательки?
- Олена Вікторівна. А як звати твою виховательку?
- Марина Степанівна.
- До побачення, Дарино.
- На все добре, до зустрічі.

РОЗМОВА З БАТЬКАМИ

- Алло, мамо, це ти? Добрий день!
- Добрий день, Іванку.
- Мамо, а батько вдома?
- Так, синку, батько вдома.
- Що робить батько?
- Тато читає газети.
- Передай, будь ласка, татові вітання.

На заняттях з театралізованої діяльності нами було запропоновано систему мовленнєвих вправ (голосові вправи), яка надає можливості кожній дитині ефективніше працювати над виразністю мовлення на певному рівні. Завдання складаються із вправ на:

- розвиток сили голосу;
- розвиток темпоритму голосу;
- розвиток тембру голосу;
- розвиток інтонації;

- логічний наголос і логічні паузи;
- координація рухів і мовлення.

Пропонуємо нижче систему мовленнєвих вправ:

РОЗВИТОК СИЛИ ГОЛОСУ

Вправа «Драбинка»

Проспівувати голосні звуки, слідувати за малюнком драбинки. На першому щаблі — тихо, на другому — голосніше тощо.

Вправа «Розкажи віршик»

Діти розказують вірш. Голосно, помірно, тихо, пошепки.

Вправа «Крокуємо по поверхах»

Діти тримають праву руку перед собою долонею вниз і тихо промовляють:

«Перший поверх», піднімають руку трішечки вище і промовляють голосніше:

«Другий поверх» і так аж до десятого поверху. Треба весь час підвищувати силу голосу.

Вправа «Луна»

Вихователь промовляє слова з різною силою голосу, діти повторюють їх із такою самою силою.

РОЗВИТОК ТЕМПО-РИТМУ ГОЛОСУ

Вправа «Розкажи віршик»:

помірно; швидко; повільно; із поступовим збільшенням швидкості; із поступовим зменшенням швидкості.

Вправа «Добери до вірша темп голосу»:

- На городі цап, цап,
Капусточку хап, хап,
Ніжками туп-туп,
Капусточку хруп-хруп.

- А тут зайчик скік-скік,
Вушками тріп-тріп,

Ніжками туп-туп,
Капусточку хруп-хруп.

Бум-бум барабан,
Чути тут, чути там.

Спить ведмедик у теплі,
Бачить сні він чарівні:
І ромашки, і малину,
І погожу теплу днину.

- Ми веселі жабки,
В нас зелені лапки.
Ква-ква, ква-ква-ква!
Де поділася трава?

- Котик прокидається,
Лапкою вмивається.
Миє котик ротик,
Спинку і животик.

- Йшла лисичка через ліс,
Ось і лапки, ось і хвіст.
Ти, лисичко, зупинись
І довкола подивись.

- Мій Дзвінкий,
Веселий м'яч,

Ти куди
Помчав навскач?
Голубий, Зелений,
Стій!
Не догнать тебе,
Прудкий!

РОЗВИТОК ТЕМБРУ ГОЛОСУ

Вправа «Скажи як...» («Привітайся як...»)

Вихователь говорить фразу, а діти повторюють із різним тембром голосу як: зайчик; лисичка; ведмедик; змія; дідусь; маленька дитинка тощо.

Вправа «Розкажи віршик як...»

зайчик; лисичка; вовк; змія; баба Яга; старенький дідусь; маленька дитинка; жабка-скрекотушка.

ІНТОНАЦІЯ

Вправа «Розкажи віршик ніби тобі...» (за «Абеткою настроїв»): весело; сумно; сердито; байдуже; хитро; злякано; здивовано; плачучи.

Вправа «Визнач настрій героя»

Вихователь читає будь-який твір, а діти добирають настрій до кожного персонажа і промовляють слова персонажів із різним настроєм.

Вправи на вироблення правильної дикції

Проспівування голосних та приголосних звуків
(під будь-яку мелодію).

Вправа на вимовляння фраз із різним положенням язика

Із витягнутим за зуби язиком; із втягнутим язиком.

Вимова фраз із різним положенням губ: верхня губа виступає вперед; нижня губа виступає вперед.

ЛОГІЧНИЙ НАГОЛОС ТА ЛОГІЧНІ ПАУЗИ

Вправа «Знайди в реченні головне слово»

Вихователь пропонує дитині послухати будь-яке речення і просить дитину знайти в ньому головне слово і вимовити речення таким чином, щоб виділити голосом головне слово.

Вправа «Зроби головним різні слова»

Вихователь пропонує дитині речення, наприклад: «Мама купила...», виділяючи різні слова: мама купила іграшку; мама купила іграшку; мама купила іграшку.

Вправа «Знайди головні слова»

- Я мишка маленька,
В мене шубка сіренька,
В мене хвостик, як шило,
Не сиджу я без діла.
- А я вовк, зубами клац,
Збудувать хотів палац.
Та нагрянула зима,
А хатинки ще нема.
- А я жабка: ква-ква-ква!
Рукавичка ось нова.
Буде де мені жити,
Де голівку прихилити.
- А я заєць, куций хвіст,
Приморозив уже ніс.
Наступає вже зима,
А хатиноньки нема.
- Я лисичка, я сестричка,
Не сиджу без діла:
Я гусяток пасла,
Полювать ходила.
- Я ведмедик клишоногий,

Дуже мерзнуть лапи-ноги.

Наступає вже зима,

А хатинки нема.

КООРДИНАЦІЯ РУХІВ І МОВЛЕННЯ

Вправа «Говори та плескай у долоні»

Дитина розказує по складах знайомий вірш, кожний склад супроводжується оплеском у долоні, стуком по столу, ударом ноги або диригує. Дитині можна запропонувати уявити себе актором, який виконує вірш на сцені дитячого театру, малюка уважно слухає решта дітей.

Вправа «Сніжинки»

Кружляють, кружляють сніжинки. *(Діти кружляють на місці.)*

На землю лягають, як білі пір'їнки. *(Діти показують руками, як лягають сніжинки.)*

Зайчєня стрибає, стежку прокладає. *(Діти стрибають, як зайчики.)*

Коли діти вивчили текст, то виконують рухи разом із текстом.

Вправа «Робот»

Стоїть робот на дорозі *(Ноги на ширину плечей, прямі руки трошки розведені в сторони.)*

Головою крутити взмозі *(Повернути головою праворуч-ліворуч),*

Руками може він махати *(Руки згиняють в ліктях),*

Очима може він кліпати *(Очі заплющити і розплющити),*

А ще краще, а ще краще може робот крокувати *(Крокують на місці).*

Коли діти вивчили текст, то виконують рухи разом із текстом.

Велику роль приділялося роботі над самою драматизацією. Спочатку ми вибирали з дітьми невеличкі образні вірші. Розбирали образ того чи іншого персонажу, яким він повинен бути? Як він повинен розмовляти? Тихо чи голосно? Швидко чи повільно? Який в нього тембр голосу? Чи тоненький? Чи грубий? Які слова в тексті важливі, на яких потребує поставити наголос?

Заучували текст. Розподіляли ролі і по черзі всі діти програвали ту чи іншу роль. Пропонуємо вірші, драматизовані із дітьми.

Драматизація віршів

Як Шершень вірш писав

(За віршем А.Вольського у перекладі Б.Чалого)

Дійові особи:

Ведуча

Квітка

Шершень

На галявині сидить Квітка. До неї підлітає Шершень, сідає поруч.

Ведуча: Похвалявся Квітці Шершень...

Шершень: *(Впевнено, голосно, низьким тембром)*

Я складаю вірші вперше,

Але то мені не вашко.

Що, не вірите?

Будь лашка!

Я лешу, лешу, лешу.

Утікаю від дошшу...

Встає, починає літати навколо квітки.

Ведуча: Знявсь, гуде, немов труба.

Чули всі – не вірш хіба?

Бравий Шершень,

Жовта свитка.

Раптом чує - каже Квітка.

Квітка: *(Тоненьким голоском, неголосно)*

Чи постова душа

Відрізняє еС від Ша?

Чи не варто вам іще

Відрізняти Ша від Че?

Прозвучав би веселіш,

Зрозумілим став би вірш!

Шершень: *(Сердито)*

еШ від Ша і Ша від Че?

Бракувало нам ішше! –

(Образливо) Коли так, тоді, видать,

Краще віршів не складать!

Шершень летить.

Сперечався з Сонцем Сніг

(За віршем А.Малишка)

Дійові особи:

Ведучі – 2 дит.

Сніг

Сонце

Ведучий 1: Сперечався з Сонцем Сніг,

Вкривши в полі сто доріг...

Сніг: Щось-то в небі в тебе сухо,

Ані дощ, ані роса...

Як пошлю я завірюху,

Як покрию небеса!

Починає «віяти» завірюху, ходити, розмахувати руками.

Сонце: *(сердито)* Ах ти, Снігу-хвастунище, -

Я тебе провчу за це! *(Має руками на Сніг)*

Ведучий 2: Він у поле – Сонце коле, *(в одну сторону робить крок Сонце за ним)*

Він у ліс – гарячий спис, *(в іншу сторону, Сонце теж)*

Він в комірку біля школи

Шусть – зігнувся і поліз *(становиться навколішки і повзе).*

Ведучий 1: Ми бігом всі крок за кроком,

Бачим: Сніг, - то й ми мовчок.

Почорнілий, самотній,

Як холодний їжачок.

Сніг сидить, обіймаючи коліна, та злякано дивиться на всіх.

Іде кіт через лід

(За віршем М.Вінграновського)

Дійові особи:

Ведучий

Кіт

Зима

З'являється кіт, йде. Поважно, віляє хвостиком.

Ведучий: Іде кіт через лід

Чорнолапо на обід.

Коли чує він: Зима

Його біла подзива.

Стоїть Зима, маше-зазиває рукою.

Зима: Ти чого йдешь через лід

І лишаєш чорний слід?

Кіт: Бо я чорний...

Ведучий: Каже кіт...

Кіт: Я лишаю чорний слід.

Коли ж біла ти сама,

То білій тут дотемна.

*Кіт уходить, а Зима дивиться йому услід, невторопивши, чому він так їй
відповів.*

Ведучий: І пішов Кіт через лід

Чорнолапо на обід.

Стала Зимонька сумна:

За Котом ішла Весна.

*Виходить дівчинка Весна, проходить біля дітей, торкається вербовою
гілочкою усіх*

Готові сценарії ми намагалися брати з книжок, бажано у віршах. Якщо не було такого художнього матеріалу, то завжди зрозумілою і прийнятною формою для драматизування була казка. Так з простих народних казок «Колосок», «Теремок», «Рукавичка», «Вовк і семеро козенят», «Коза Дереза» тощо відбувалося перетворення в нову, більш цікаву казку. Діти з задоволенням заучували свої, іноді навіть великі ролі у віршах. Потім робота йшла над окремими епізодами з текстом. Дітям дуже подобались казки на новий лад з непередбачуваним ходом подій. Одна з таких – «Корівко-чорнобривко». Повний текст цієї та інших драматизацій наведено у додатках А, В, Г.

Драматизація посіла не останнє місце на заняттях з мовленнєвого розвитку. Фрагмент такого заняття ми пропонуємо переглянути, а повний конспект див. у додатку Б.

Вихователь: Діти, до нас сьогодні вранці завітав листоноша, та приніс листа. Давайте прочитаємо. «Добрий день! Я знаю, що діти групи «Казочка» дуже люблять подорожувати сторінками моїх казок, тому я вас запрошую у казку. Але щоб туди потрапити треба відгадати, яка зараз пора року та пограти в цікаву гру. Тоді ви опинитесь у казці. До зустрічі. Добрий чарівник».

Загадка: Прийшла до нас бабуса

У білому кожусі.

Поля причепурила -

Пухнастим снігом вкрила.

Вгадайте - хто вона

Бабуса чепурна? (*Зима*)

Гра «Назви зимові слова»

Діти називають зимові слова: сніжинки кружляють, вітер холодний, теплий одяг...А зараз, сідайте тихесенько і слухайте уважно. Казка починається

Гра- драматизація казки «Рукавичка»

Вихователь: Ішов дід лісом та й загубив рукавичку. Побачила її мишка-шкряботушка, зраділа й каже:

Мишка: (Виходить Мишка) Пі-пі-пі! Тут я буду жити!

Вихователь: Тепло їй та затишно у рукавичці. І стала вона жити там, але їй сумно самій. Давайте ми їй почитаємо вірші – загадки та відгадаємо їх...

Дошкільники охоче драматизують народну казку «Рукавичка», підготовлену разом із вихователем. Уважно стежать за виконанням ролей тварин, краще переймають одне в одного.

Артем М. звертається до Насті Р.: «В тебе гарно получається скрекотати як жабка, навчи мене». Дівчинка йому пояснює: «Голосок Жабки повинен тремтіти, ніби ти злякався». Артем повторює за Настею. Так діти у сумісній грі навчають один одного.

Софія М. звертається до Вероніки К.: «Навчи мене говорити, як Мишка». Вероніка відповідає: «Мишка говорить тонесеньким голоском. Ось послухай: Пі-Пі-Пі». Софія повторює за Веронікою.

Роль Лисички дісталась Валі Б.. Вона розмовляє протяжливо, тягуче, плавно і водночас хитро. Дітям подобається і вони намагаються наслідувати їй. Також можна було спостерігати, як діти у вільний час втілювали фрагменти драматизування у самостійну діяльність, особливо ті діти, які сором'язливі, непевні та яким було важко при «глядачах-дітях» «вжитися у роль».

У вільний від занять час, у ляльковому куточку, або на прогулянці, біля хатинки на майданчику було чути їх голоси: «Хто-хто в рукавичці живе?....», «А можна і мені з вами.....», «А як тебе звуть?...», «Заходь...» тощо.

За мотивами драматизацій «Ходить Гарбуз по городу», «Корівко-чорнобривко», «Солом'яний бичок», «Дюймовочка» було написано сценарії свят та розваг і проведено костюмоване та яскраве театралізоване дійство. Всі, хто бачив вистави, це і співробітники дитячого саду і особливо батьки давали їм позитивну оцінку. За словами батьків, після занять драматизацією їх діти стали більш емоційні, більш розкуті, а головне, мовлення дітей стало більш виразним, інтонаційно різнобарвним.

У рамках формувального експерименту діти неодноразово відвідували місцеву дитячу бібліотеку. На гостину до бібліотеки завітали старшокласники, у виконанні яких дошкільнята почули виразне читання віршів відомих українських письменників Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки. Наступність закладів середньої освіти та закладів дошкільної освіти проявляється в театральних виступах старшокласників перед дошкільниками. Так, наприклад, театральною студією «Ляльковий театр» було організовано перегляд вистав «Зайчикова хатинка», «Мур-ко-ква, або як моркву назвали морквою».

Спостереження на даному етапі показують, що діти завжди із задоволенням відгукуються на драматизування. Їм подобається бути і кумедним Їжачком, і хитрою Лисичкою-сестричкою, і суворим Вовчиком-братиком, і малесенькою Мишкою, і Жабкою-скрекотушкою, і Півником, і веселими мишенятами Круть та Верть. Кожен малюк до чогось здібний. Природа в кожного з нас змалечку заклала якісь здібності. І вони як зерно - або проростуть на живому ґрунті й розвинуться в яскраву, непересічну творчу особистість, або всохнуть...

2.3. Перевірка ефективності розвитку творчих здібностей засобом драматизації у дітей дошкільного віку в ході експерименту

На цьому етапі ми використовували ті ж діагностичні методики, що і в констатуючому експерименті. Це було зроблено для того, щоб зіставити результати обстеження випробуваних груп. На основі зіставлення даних констатуючого і контрольного експериментів можна судити про ефективність застосованих методик. Таким чином, опитування за методикою Ф.Таттл і Л.Беккер батьків групи №1 «Казка» - експериментальної, та групи № 2 «Непосиди» - контрольної, наприкінці року виявило наступні показники (див. таб. 3.12).

Таб. 3.12

Зведена таблиця

Група №1 «Казка» експериментальна				Група №2 «Непосиди» контрольна			
Експериментальні рівні	Констатувальний експеримент, %	Заключий експеримент, %	Різниця показників, %	Експериментальні рівні	Констатувальний експеримент, %	Заключий експеримент, %	Різниця показників, %
Н	38	10	(-) 28	Н	41	33	(-)8
С	48	52	(+) 14	С	41	46	(+)5
В	14	38	(+) 24	В	18	21	(+)3

Дивлячись на показники *експериментальної та контрольної* груп, ми бачимо, що у першій низький рівень зменшився на 28%, в той час, як у контрольній групі він також зменшився, але лише на 8%. Середній рівень у експериментальній групі виріс на 14%, а в контрольній на 5%, і, нарешті, високий рівень у експериментальній групі склав 38%, що на 24% більш, ніж було на початок експерименту, натомість як у контрольній групі – 21%, що на 3% більше, ніж на початку. (див. мал.3.4)

мал. 3.4

На заключному етапі нашого дослідження нами було проведено зріз за методикою І.Ф. Павалакі щодо діагностування творчих здібностей - характеристик виразності мовлення:

- сили голосу;
- тембру голосу;
- голосової інтонації;
- логічного наголосу.

Нами було запропоновано ті ж самі вправи для діагностики, як і на констатувальному етапі:

- діагностування тембрових характеристик голосу - *вправа «Скажи як...» («Привітайся як...»);*
- діагностування голосової інтонації - *вправа «Розкажи віршик ніби тобі...»* весело, сердито, плачучи;
- діагностування сили голосу - *вправа «Розкажи віршик»* голосно, тихо, пошепки;
- діагностування логічного наголосу мовлення - *вправа «Зроби головним різні слова».*

Отримані результати ми зафіксували та внесли до зведених таблиць кожної з груп (див. таб.3.13 «Експериментальна група №1 «Казка», таб.3.14 «Контрольна група №2 «Непосиди»)

Таб. 3.13

**Зведена таблиця
експериментальна
група № 1**

№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Сила голосу	Тембр голосу	Інтонація	Логічний наголос
1.	А. Рома	2	2	3	2
2.	А. Даня	3	3	3	3
3.	А. Кароліна	2	3	2	2
4.	Б. Ілля	3	2	3	2
5.	Б. Варя	3	3	3	2
6.	К. Маша	2	3	3	2

7.	Л. Настя	3	3	3	3
8.	Л. Женья	3	3	2	2
9.	Н. Савелій	2	2	3	3
10.	Н. Микола	3	2	2	3
11.	П. Ярослав	3	3	2	3
12.	П. Кароліна	2	3	3	3
13.	Р. Артем	3	2	2	3
14.	Р. Матвій	2	3	2	2
15.	Р. Софія	1	2	2	1
16.	С. Даня	3	2	3	3
17.	С. Кіра	2	3	3	2
18.	С. Віка	3	3	3	3
19.	У. Рената	3	3	2	1
20.	У. Едік	1	1	1	2
21.	Щ. Віка	2	2	2	2
Всього:		51	53	52	49
		Н-2 (10%)	Н-1 (5%)	Н-1 (5%)	Н-2 (10%)
		С-8 (38%)	С-8 (38%)	С-9 (43%)	С-10 (47%)
		В-11 (52%)	В-12 (57%)	В-11 (52%)	В-9 (43%)

Таб. 3.14
Зведена таблиця
контрольна
група № 2

№ з/п	Прізвище та ім'я дитини	Сила голосу	Тембр голосу	Інтонація	Логічний наголос
1.	А. Максим	2	1	1	1
2.	А. Ілля	2	2	2	2
3.	Б. Валя	1	1	1	1
4.	Б. Артем	2	1	2	2
5.	В. Матвій	2	1	2	2
6.	В. Михайло	1	3	2	3
7.	Д. Богдан	2	3	3	2
8.	І. Поліна	3	3	3	2
9.	І. Руслан	2	1	1	1
10.	К. Влад	1	1	1	1
11.	К. Єгор	1	1	1	1
12.	К. Регіна	1	2	2	1
13.	К. Єва	1	2	3	2
14.	К. Вероніка	1	2	2	1

15.	М. Софія	3	3	2	2
16.	М. Лев	2	1	1	1
17.	П. Микита	2	1	2	1
18.	Р. Віра	2	2	2	1
19.	Р. Віталік	2	1	1	2
20.	Р. Настя	3	3	2	1
21.	С. Костя	2	2	2	2
22.	У. Даніл	1	2	2	3
23.	Ю. Марк	3	2	2	2
24.	М. Артем	2	2	2	1
Всього:		55	51	53	42
		Н-2 (8%)	Н-4 (17%)	Н-4 (17%)	Н-4 (17%)
		С-13 (54%)	С-13 (54%)	С-11 (45%)	С-14 (59%)
		В-9 (38%)	В-7 (29%)	В-9 (38%)	В-6 (24%)

Зіставивши дані експериментальної та контрольної груп на констатувальному та заключному етапі, можна говорити про ефективність нашого дослідження. Тож, гіпотеза, що була нами висунута на початку дослідження знайшла своє підтвердження у результатах та їхньому описові.

Порівняльну статистику ми зобразили на наступних діаграмах (див. мал. 3.5 та мал. 3.6 – експериментальна група і мал. 3.7 та мал. 3.8 – контрольна група).

Перша діаграма свідчить про початковий рівень обізнаності дітей щодо виразності мовлення, а друга – після впровадження нашої експериментальної діяльності. Таким чином можна побачити, що на заключному етапі в експериментальній групі відсоток низького рівню склав від 5% до 10%, в той час як на констатувальному етапі він був від 38% до 62%, майже половину. В контрольній групі на кінець експерименту відсоток низького рівня склав від 9% до 17%, а на початку був від 30% до 50%.

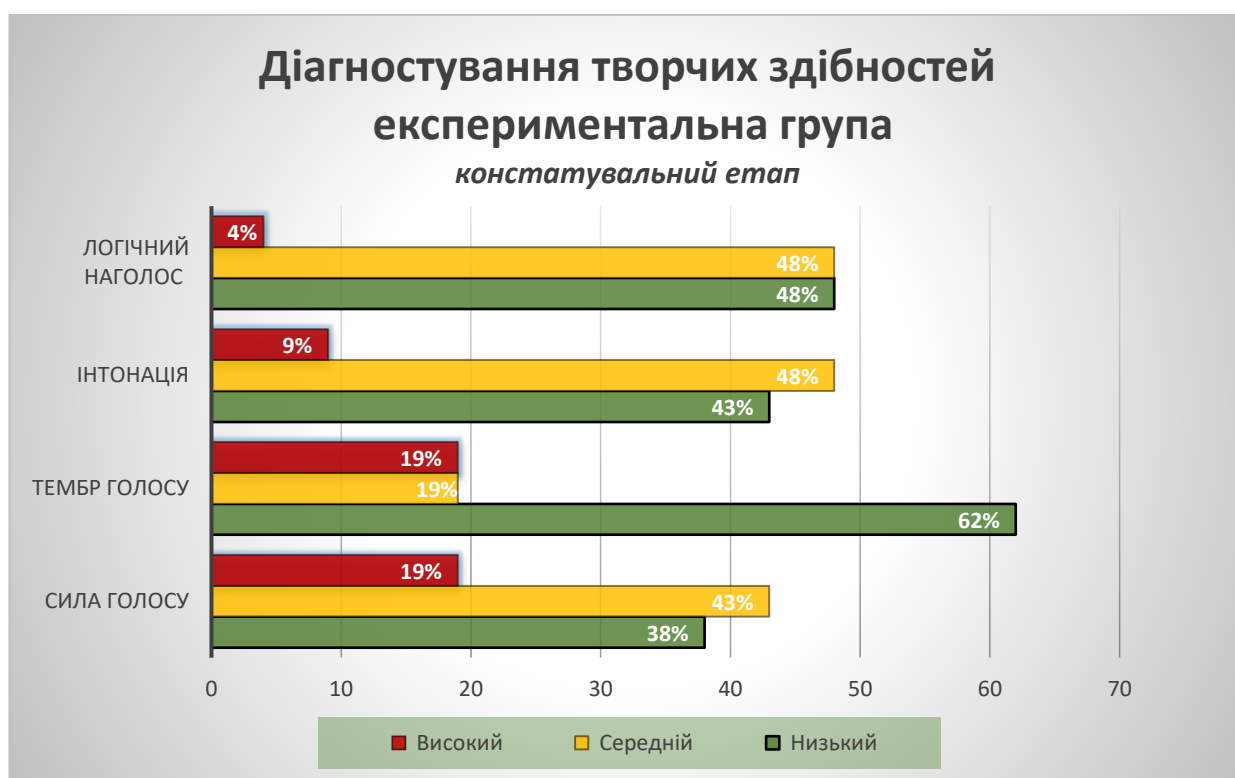
Необхідно підкреслити, що майже половину дітей – від 43% до 57% експериментальної групи на заключному етапі мали високий рівень

здібностей в той час як в контрольній групі більшість складали діти із середнім рівнем розвитку здібностей, високий склав від 24% до 38%.

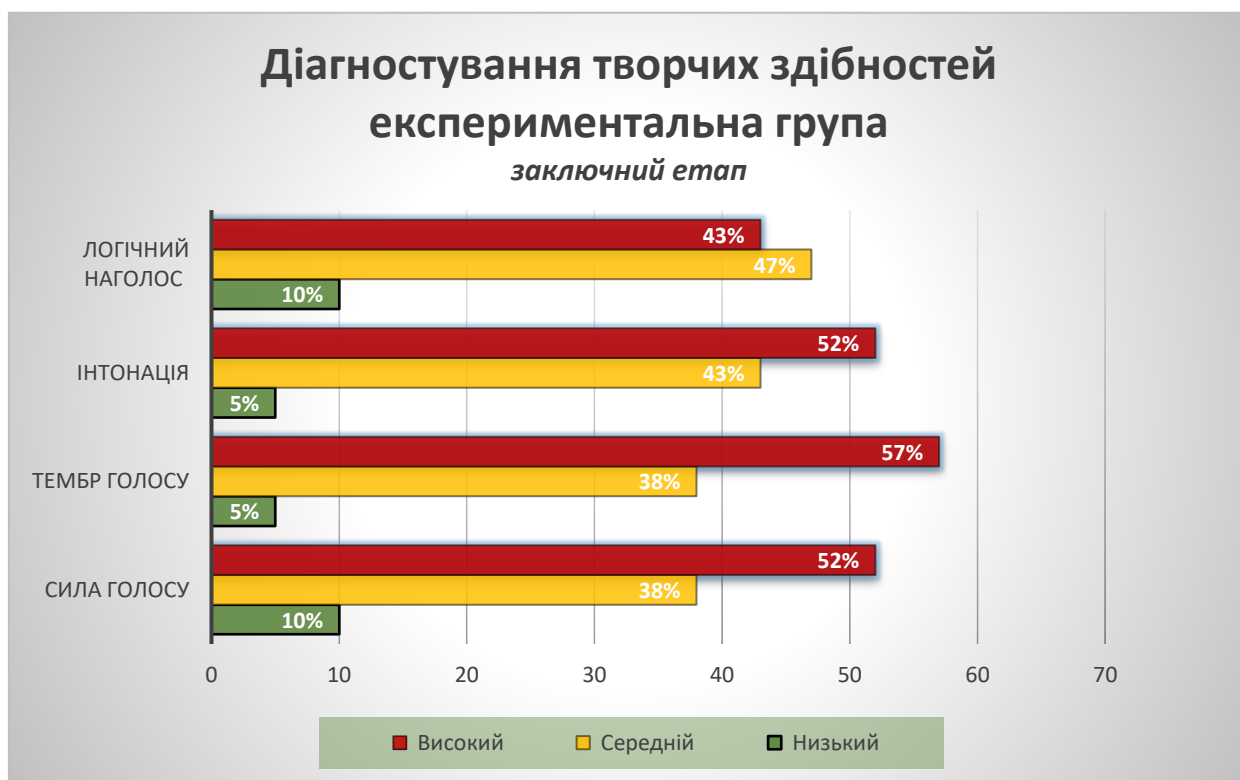
Розгляньмо рівень розвитку категорій виразного мовлення в експериментальній групі за даними експерименту (див таб.3.15):

Таб.3.15
рівень розвитку категорій виразного мовлення
експериментальна група

Рівень	Сила голосу		Тембр голосу		Інтонація		Логічний наголос	
	Конст.	Закл.	Конст.	Закл.	Конст.	Закл.	Конст.	Закл.
Н	38%	10%	62%	5%	43%	5%	48%	10%
С	43%	38%	19%	38%	48%	43%	48%	47%
В	19%	52%	19%	57%	9%	52%	4%	43%

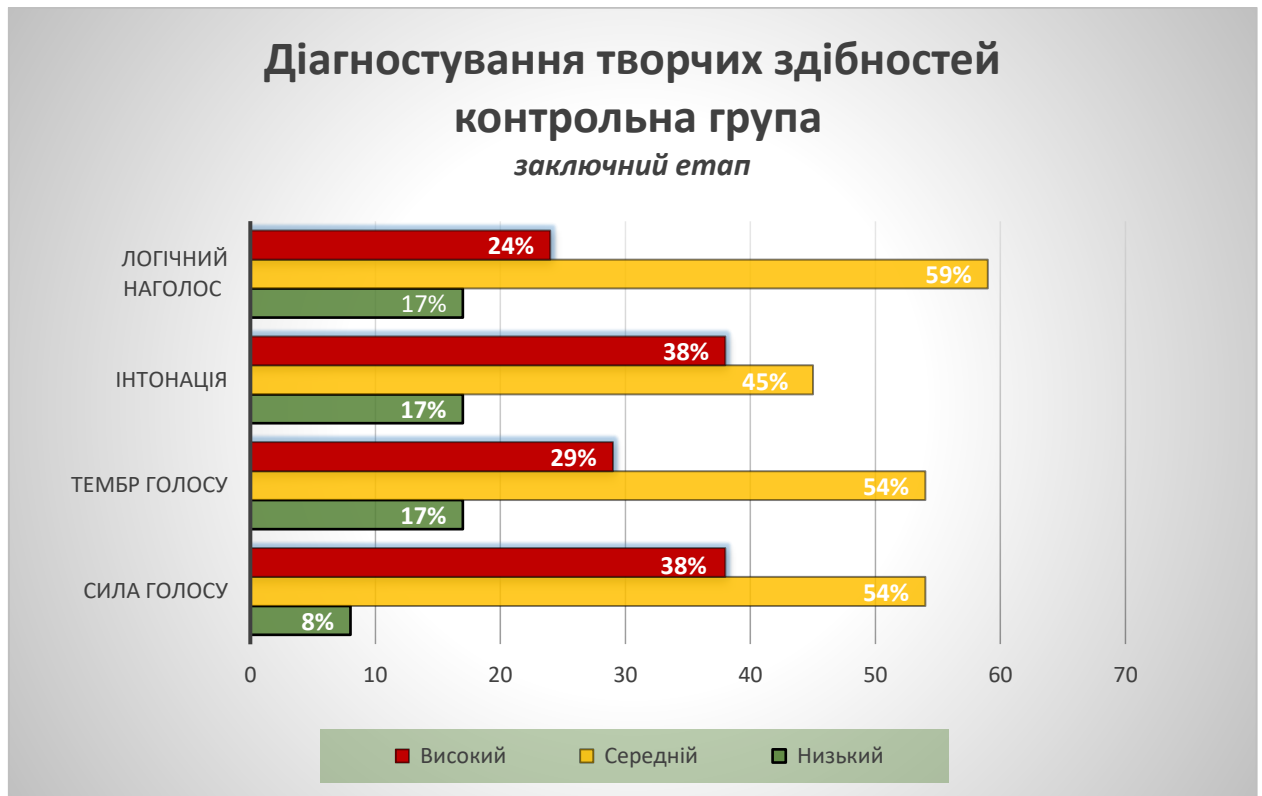
мал. 3.5

мал. 3.6

мал. 3.7

мал. 3.8

У ході нашого практичного дослідження ми виявили наступне:

1. Аналіз результатів експериментальної групи до і після формуючого експерименту наочно свідчить про ефективність проведеної роботи з розвитку творчих здібностей дітей засобами драматизації.
2. Спеціально застосовані мовленнєві вправи на розвиток виразності мовлення (сили голосу, тембру голосу, інтонації, логічного наголосу), а також прийоми і методи, включені в систему занять з драматизації і розвитку мовлення, дають цілком відчутний позитивний результат.
3. Порівняльний аналіз результатів діагностики на початок і кінець року дозволяє побачити, що рівень творчих здібностей підвищився (див таб. 3.15).

Результати проведеного формувального експерименту з використанням вказаних вище діагностичних методів переконливо продемонстрували значну роль дитячої театралізованої діяльності для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Експериментальна група поліпшила свої результати за всіма пунктами

дослідження, що проводилося впродовж роботи над написанням магістерської роботи.

Висновки до розділу 2

У ході дослідження ми виявили, що вплив на дитячу особистість театралізованих ігор значний і різноманітний. Їхні тематика й зміст мають, насамперед, моральне спрямування. Головна вимога: вони мають бути повчальні, щоб дошкільнята вчилися об'єктивно оцінювати вчинки персонажів, робили самостійні висновки, набували необхідних знань. Водночас, готуючи разом із дорослими атрибути та декорації, діти виховуються естетично й емоційно. Залучаючись до театралізованих ігор, діти вчаться імітувати характерні рухи казкових персонажів; осягають художньо-образні виражальні засоби – інтонацію, міміку, пантоміму; вдосконалюють вокальні вміння; розвивають творчу самостійність у відтворенні образу.

Для забезпечення творчих проявів дитини в різних видах діяльності, треба збагатити її життєвий досвід яскравими мистецькими враженнями, сформувати необхідні знання та вміння. Саме тому важливо змалку залучати дітей до літератури, театру, музики. Музичний супровід - невід'ємна складова театралізованих ігор. Музика допомагає дітям передавати характер дійових осіб, підказує зміну дій, появу іншого персонажа.

Формування творчих можливостей – процес, який пронизує весь розвиток особистості дитини. У всіх дітей досліджуваної групи відбулися істотні особистісні зміни. Діти стали активнішими, ініціативнішими в іграх, здібними до ухвалення самостійного рішення, проявилася велика упевненість в собі, в своїх можливостях. Діти стали більш емоційно і виразно виконувати пісні, танці, вірші, виражати своє розуміння сюжету гри і характеру персонажа (в русі, мові, міміці, пантомімі). У більшості дітей старшого дошкільного віку з'явилося бажання придумати казку, історію, скласти танець.

Розвиваючи творчий потенціал дитини, її акторські здібності, ми впливаємо на творчий розвиток малюків, тому необхідно чуйно і відповідально ставитися до кожної дитини, враховувати такі ключові аспекти, як: вікові та індивідуальні особливості дитини, психологічний комфорт, свободу самовираження, розвиток емпатії та уяви, комплексний підхід, який має охоплювати одночасно дикцію (голос), пластику (рухи тіла) та інтелектуальний розвиток (аналіз тексту чи ситуації) і мати позитивне підкріплення, тобто фокусування на успіхах дитини для формування впевненості у собі та мотивації до подальшої творчості.

Отже, робота з розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку буде ефективною за умови поєднання різних видів діяльності (театралізація, малювання, ліплення, музика, художнє слово), створення атмосфери довіри та свободи та стимулювання дитячої ініціативи, адже педагог має не давати готові зразки для копіювання, а спонукати дитину до самостійного пошуку рішень та експериментування.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження дають підставу зробити такі висновки.

Першим завданням нашого дослідження було проаналізувати наукову літературу з проблеми дослідження, а саме - розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності. Це питання активно розглядалося вченими, адже стосовно розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, ця проблема потребує ретельного вивчення. Аналіз сучасної вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що знання основних механізмів творчості дає змогу педагогам грамотно організовувати освітній процес в закладі дошкільної освіти з метою розвитку творчої особистості дитини. В даному дослідженні ми спробували визначити поняття «творчість», «творчі здібності», «творча діяльність». Доцільно звернути увагу на те, що у Базовому компоненті дошкільної освіти, закладено підхід до особистості як до суб'єкта власної діяльності. Дитина розглядається як цінність, як активна творча особистість.

Звідси випливало *друге завдання*, яке полягає у визначенні психологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку в контексті розвитку творчих здібностей. Старший дошкільний вік характеризується педагогами як вік найбільш інтенсивного розвитку та збагачення різних видів творчої діяльності, яка вирізняється більшим ступенем усвідомленості, стійкості естетичних почуттів, уявлень, оцінок, переконань. Дитина старшого дошкільного віку здатна до активного засвоєння сенсорного досвіду, вдосконалення вмінь з оволодіння різними засобами виразності та використання вже знайомих матеріалів у створенні власних робіт.

У третьому завданні було розглянуто театралізовану діяльність як один із засобів розвитку творчих здібностей старших дошкільників. Нами було визначено, що театралізована діяльність є унікальним засобом розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Вирішення завдань,

спрямованих на їх розвиток, вимагає використання театральних методик та їх комбінацій у цілісному педагогічному процесі закладу дошкільної освіти. Іншими словами, театралізована діяльність – шлях дитини в загальнолюдську культуру, до творчого потенціалу людства. Тому використання театралізації в освітньому процесі розглядається науковцями як один із найважливіших засобів, що сприяє розвитку творчих здібностей дітей та пізнавального інтересу до театрального мистецтва. Виходячи з аналізу наукових робіт сучасних вітчизняних та зарубіжних педагогів, які розкривають властивості та якості творчої особистості, були виділені загальні критерії творчих здібностей: готовність до імпровізації; виправдану експресивність; новизну; оригінальність; легкість асоціювання; незалежність думок і оцінок; особливу чутливість.

Четверте завдання передбачало експериментально дослідити та перевірити ефективність розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобом театралізованої діяльності. На основі вивчення психолого-педагогічної літератури нами розроблена модель організації театральної діяльності із розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри-драматизації.

Для вирішення останнього завдання використовувались спеціально розроблені опитувальник для батьків за методикою Ф.Татл і Л.Беккер, а також методика дослідження виразності мовлення за І.Ф.Павалакі. На основі обробки результатів опитування дітей та батьків встановлено, що практично половина дітей мають низький рівень творчих здібностей. Підсумковий аналіз анкетування допоміг визначити рівень творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку щодо акторської майстерності, а також в обізнаності літературних творів.

Результати констатуючого експерименту показали, що творчі здібності дітей, а також навички виразного мовлення розвинені на невисокому рівні. Щоб підвищити рівень сформованості навичок виразного мовлення декламувати тексти, вірші, застосовуючи силу голосу, тембр, інтонацію,

логічний наголос, був розроблений і проведений формуючий експеримент, метою якого є упровадити у роботу з театралізованої діяльності, а саме драматизації, систему мовленнєвих вправ на розвиток інтонаційного, виразного, тембрового забарвлення мови, яка сприяє розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

За час експерименту нами було підібрано і проведено ряд занять з використанням ігор-драматизацій для творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку. В ході занять застосовувалося читання художньої літератури як за програмою «Українське дошкілля», так і за власним вибором педагога.

Аналіз результатів експериментальної групи до і після формуючого експерименту наочно свідчить про ефективність проведеної роботи з розвитку творчих здібностей дітей засобами драматизації.

Зіставивши дані експериментальної та контрольної груп на констатувальному та заключному етапі, можна говорити про ефективність нашого дослідження.

В основу дослідження було покладено гіпотезу, що система роботи з театралізованої діяльності для розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку набуває ефективності за умови врахування вікових, індивідуальних, психічних особливостей дітей у віці 5-6 років; використання ефективних форм, методів та прийомів організації дитячої діяльності; систематичного проведення ігор-драматизацій; співпраці з батьками та дотримання принципів проведення драматизації.

Ми припустили, що така система роботи в сучасному закладі дошкільної освіти сприятиме стимулюванню творчої уяви, фантазії, імпровізації, оригінальності, що в свою чергу призведе до формування творчих здібностей старших дошкільників. Отже, можемо зробити висновок, що запропоновані в гіпотезі умови є ефективними, а гіпотезу, висунуту на початку дослідження, підтверджено.

Список використаних джерел

1. Акулова О. Театралізовані ігри. *Дошкільне виховання*, 2005. №4. С.28-35.
2. Аматыєва О. П. Діагностика та розвиток творчих здібностей дошкільників у театральній- ігровій діяльності. *Наука і освіта*. 2009. № 5. С. 77–80.
3. Андреева Т. Т. Ігри-драматизації як засіб формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Альманах науки. Науковий журнал*. № 9. 2017. С.26 – 29.
4. Аніщук А. Оптимізація мовленнєвого самовираження старших дошкільників. *Дошкільне виховання*, 2008. №10. С. 8.
5. Артемова Л.В. Театр і гра: в дома, у дитячому садку, в школі. – К.: ТОВ «Томіріс», 2002. 292с.
6. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): Нова редакція. (2021). Міністерство освіти і науки України.
https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
7. Березіна О., Гніровська О., Линник Т. Грайлик. Програма з організації театралізованої діяльності в дошкільному навчальному закладі. Тернопіль «Мандрівець», 2015. С.57.
8. Бех І.Д. Виховання особистості: навчальний посібник / 7-е вид., перероб. і доп. Київ: Либідь, 2018. 848 с.
9. Беш О., Дзюба Н., Клименко І. У казковій країні. Заняття для дітей середньої групи. *Дошкільне виховання*. 2008. №1. С.20.
10. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
11. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. Монографія. Запоріжжя, Просвіта, 2002. 216 с.

12. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 304 с.
13. Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі: Навч. Посібник. К.: Вища шк., 2014. 398 с.
14. Бочкарьова Л.П. Театрально-ігрова діяльність дошкільнят : методичний посібник для фахівців з дошкільної освіти. Ульяновськ : ПІКППО, 2013. 348 с.
15. Бурова А. Організація ігор-драматизацій з дітьми старшого дошкільного віку в дошкільному навчальному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. №9. С. 51.
16. Бурова А. Організація ігрової діяльності дошкільнят у світі вимог Базової програми. *Дошкільне виховання*. 2009. №12. С. 4.
17. Ваганова Н.А., Парандій Г.В. Розвиток творчого потенціалу дітей дошкільного віку. *Обдарована дитина*. 2008. № 6. С. 9-18.
18. Веселинка: збірник розваг. Книга 1 / авт.-упоряд. Л.В.Калуська. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 256 с.
19. Веселинка: збірник розваг. Книга 2 / авт.-упоряд. Л.В.Калуська. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 224с.
20. Вистави для малят / авт.-упоряд. Г.В.Заренок. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 80 с.
21. Вовк Л. Казкові зустрічі. Театралізоване інтегроване заняття для старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2008. №4. С. 20.
22. Водолага Н. Вас запрошує театральна студія. *Палітра педагога*. 2010. №4. С.12-15 .
23. Гевко О. Педагогічні умови формування творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Молодь і ринок*. 2019. № 12 (179). С. 95–100.
24. Грицюк Л.А., Каратаєва М.І., Малинич Л.М. Театралізована діяльність дітей дошкільного віку. Кам'янець-Подільський : Абетка, 1998. 56 с.

25. Данько Н.П. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. № 4. С. 1–2.
26. Деренівська О. Дитячі дослідження: впроваджуємо нову методику. *Дошкільне виховання*. 2011. №3. С. 24-29.
27. Джемула Г. Всі родичі гарбузові. *Джміль*. 2011. № 9. С. 40-48.
28. Доронова Т. Н. Розвиток дітей від 4 до 7 років у театралізованій діяльності. *Дитина в дитячому саду*. 2001. № 2. С.7-9.
29. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А. М. Богущ. К.: Вища шк., 2007. 274 с.
30. Дубіна Л., Іванова Л., Куксова Н., Тополь І. Поїзд настрою. *Дошкільне виховання*. 2009. №7. С.32.
31. Єніна Л., Тименко В. Театралізована дізайн-діяльність. *Дошкільне виховання*. 2014. №1. С. 10.
32. Затія-дивоглядія: Як зробити ляльковий театр другом кожної дитини /авт.-упоряд.: О.О. Тимофєєва, О.В.Борисенко. Вид.2-ге, зі змін. та доп. Тернопіль:Мандрівець, 2014. 176 с.
33. Зіміна В. Театр та театралізовані ігри в дитячому садку. *Дошкільне виховання*. 2005. №4. С.8-12.
34. Іванова В.В., Чорей М.В. Спілкування дітей старшого дошкільного віку в процесі занять образотворчою діяльністю. *Актуальні проблеми сучасної дошкільної освіти: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 26 жовтня 2017 р., Мукачево*. Мукачево: МДУ, 2017. С. 68–70.
35. Клименко В.В. Психологія творчості. К. : Центр навчальної літератури, 2006. 480 с.
36. Коваленко А. Розвиток режисерської гри. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 9. С. 40.
37. Кондратець І. Ознайомлення дошкільників із театральним мистецтвом. *Палітра педагога*. 2021. № 2. С. 3–9.

38. Кононко О. Дитяча креативність крізь призму Базової програми “Я у світі”. *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 3-8.
39. Копейкіна О. Розвивати творчу особистість. *Дошкільне виховання*. 2003. № 7. С. 3 – 6.
40. Котелянець Ю. Розвиток творчості дошкільників засобами театралізованої діяльності. Витоки педагогічної майстерності. 2020. Вип. 25. С. 106-110.
41. Куфко Н. Театралізовані ігри з дітьми дошкільного віку. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2000. №19-20. С.3.
42. Левченко Н., Ребрік О. Казка взимку оживає. Інтегроване заняття для молодших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2014. №2. С. 27.
43. Лібіга Л.Г. Виховуємо творчого читача. *Бібліотечна робота*. 2012. №7. С.27–29.
44. Люблінська Г. О. Дитяча психологія. К.: Вища школа, 2004. 355 с.
45. Макаренко Л.В. Вітаю тебе, театре! *Джміль*. 2004. №2. С.10-11.
46. Макаренко Л.В. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. К.: Шк.світ, 2008. 128с.
47. Макаренко Л.В. Екскурсія до театру. *Джміль*. 2002. №4. С.14-15.
48. Мартиненко Г. В. Театралізована діяльність в дитячому садку. Харків : Основа, 2018. 127 с.
49. Маханева М.Д. Театралізована діяльність дошкільників. *Дошкільне виховання*. 2019. №11. С. 20-24.
50. Народні перлини для маленької дитини /упоряд. О.Яловська. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 408 с.
51. Ніканорова В., Пономаренко М. Творчі здібності дітей на кінчиках їхніх пальців. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2011. № 2. С. 16–27.
52. Ніколаєнко В.М. Народознавство в дошкільному навчальному закладі 2-6 років / В.М. Ніколаєнко.- Вид 4-те, перероб. Харків: Основа, 2013. 208с.
53. Николайчева А. П. Інсценування літературних творів. *Дошкільне виховання*. 2010. №10. С. 19-21.

54. Неменова Т. Розвиток творчих проявів дітей у процесі театралізованих ігор. *Дошкільне виховання*. 2019. №1. С.8-9.
55. Олійник О. М. Театральна-ігрова діяльність в умовах дошкільного навчального закладу. Кам'янець-Подільський : Волощук В. О., 2017. 163 с.
56. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку / упоряд. А.П. Бурова. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 296 с.
57. Паласевич І. Засоби формування художньо-естетичної компетентності старших дошкільників. *Дошкільна педагогіка*. 2018. № 10 (165). С. 35–40.
58. Пахолок В.Т. Нетрадиційні прийоми малювання, як засіб розвитку дрібної моторики рук дітей з особливими потребами. Ковель: НВК ДНЗ (ясла-садок) комбінованого типу № 7 – загальноосвітня школа (І ступеня), 2021 р. 29 с.
59. Половіна О.А. Дитина у світі мистецтва. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. № 2. С. 3–8.
60. Психологічний словник / за заг. ред. О. Петровського, М. Ярошевського. Харків: Освіта, 2022. 516 с.
61. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 455 с.
62. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 р. № 33.
63. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 264 с.
64. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів. Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна. 2005. Вип. 20. С. 112-118.
65. Рибалка В. Р. Психологія розвитку творчої особистості: навч. посіб. К.: ІЗМН, 2006. 236 с.

66. Рубенок Е. Ігри-драматизації у вихованні дошкільника. *Дошкільне виховання*. 2013. №12.
67. Русова С. Розвиток мови дитини. К. : Освіта, 2006. – 304 с.
68. Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів, Краків, Париж: Просвіта, 2013. 125 с.
69. Серилко Л.Б. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Обдарована дитина*. 2008. № 6. С. 36-42.
70. Січовик І. Мій дитячий садочок : збірник творів для дітей дошкільного віку, методична література для дошкільників. *Дитина і світ*. 2014. 168 с.
71. Скоморовська І. Розвиток творчості дошкільників у різних видах образотворчої діяльності. *Гірська школа українських Карпат*. 2019. № 21. С. 103–107.
72. Сорокіна Н.Ф. Граємо в ляльковий театр. *Дошкільне виховання*. 2002. №6. С.61-63.
73. Сорокіна О.Р. Нетрадиційні техніки малювання як засіб розвитку художньо-творчих здібностей дітей. *Молодий вчений*. 2019. № 44 (282). С. 354–355.
74. Столбова Т. Діалогічне мовлення у дидактичній грі. *Дошкільне виховання*. 2008. №2. С. 14.
75. Стрелкова Л.П. Роль гри-драматизації в розвитку емоцій у дошкільників. 2010. URL: [http:// www.slovopedia.com/](http://www.slovopedia.com/)
76. Стрюк К.І. Літературно-театральна діяльність як засіб розвитку мовлення у старших дошкільників. *Дошкільна освіта*. 2003 . №1 . С.60-65.
77. Сухомлинський В. О. Про розвиток творчої особистості школярів: індивідуальний та диференційований підхід. URL: <http://pandia.ru/text/79/530/42611.php>
78. Тимофеева О.О. Лялькова вистава – чудова забава. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 27с.

79. Театр у ДНЗ / уклад. О.М.Ворожейкіна. Х.: Вид. група «Основа», 2013.191с.
- 80.Толкова Н.М., Єнова І.В. Творчий розвиток дітей дошкільного віку через застосування нетрадиційних технік малювання. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2019. № 65-3. С. 235–238.
- 81.Український педагогічний словник / за ред. С.У. Гончаренка. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
- 82.Хімко С.Р. Шкільний театр розкриває творчий потенціал особистості учня. *Обдарована дитина*. 2005. № 6. С.18–25.
- 83.Шараєвська І.Я., Семізорова В.В. Театралізована діяльність у ДНЗ. К. : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2004. 128 с.
- 84.Шик Л.А. Художньо-естетичний розвиток. Серія “Впевнений старт”. Харків : Вид. група “Основа”, 2011. 176 с.
- 85.Шульга Л.М. Психологічні особливості дошкільного віку як підґрунтя розвитку творчої особистості. *Актуальні проблеми психології : зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Т. IV. Психологія розвитку дошкільників. Вип. 13. 2017. С. 213-222.

ДОДАТКИ

Додаток А

Казка на новий лад «Корівка-чорнобривка»

Дійові особи: 1. Дід

2. Баба

3. Корівка - чорнобривка

4. Вовчок - сірячок

5. Ведмедик

6. Півник

Баба: Вже на вечір повертає, а старого десь немає.

Як пішов годин у п'ять на базар Корівку куплять,

Я вже й їсти наварила, миски, ложки перемила,

Пообідала сама, а його нема й нема!

Закортіло, бач, старому привести корову додому!

Причепився як смола, я йому й грошей дала.

А тепер, якщо ті гроші, вкрадуть люди нехороші?

О! Якусь розмову чую, мабуть, це мій дід іде. І корівку нам веде.

(з'являється Дід, тягне за налігач корівку)

Дід: Буду я тепер здоровий, бо у мене є Корова!

Сир, сметана, молоко, заживемо ого-го!!! *(говорить до корівки)*

Ти, Корівонько, тримайсь позаду *(до Баби)*

Що, Стара, а ти й не рада,

Що Корівоньку веду?

Баба: Чує серце – на біду ти привів оцю тварину.

Дід: Та не лайся, дай ряднину, принесу іще підстилку,

Ну ,а ти паси Корівку, та шукай гарненьку пашу,

Нагодуй корівку нашу. Щоб була , немов гора,

Зрозуміла все, Стара?

Баба: Зрозуміла ... *(звертається до Корівки)*

Ач ,незграба ти вухата! Чи не бачиш, що то хата?

В поле, в поле завертай! Діду, різочку подай!

(Баба жене корівку, Дід працює по господарству)

Дід : Ху! Полагодив я двері, сіна кинув до вечері,

Ще і соломки підстелив, наче все як слід зробив.

(вбігає Корівка, слідом за нею йде баба)

Дід : *(до Корівки, лагідно)*

Корівонько моя люба, Корівонько моя мила,

Чи ти пила, чи ти їла?

Корівонька: *(жальбно)* Не пила я і не їла, Баба пасти не хотіла.

Як ішла через місточок, ухопила один лише листочок.

Як ішла через гребельку - випила води крапельку.

Ось і вся моя їда! Бідна, безталанна я.

Дід : *(обурено)* Що ти кажеш? От біда! Ти чого, стара, не пасла?

Молока не буде й масла, як так корівку годувати!

Корівка *(образливо):* І води їй не давати!

Баба : І пила вона і їла, чим же я їй не вгодила?

Корівка: Бреше, бреше, ти не вір, не пускай її у двір.

Дід : Що робить мені з тобою? Сам займуся я Коровою.

Сам водою напою, попасу і подою.

(Дід жене Корівку пастися, Баба робить по господарству)

Баба: От потіха, так потіха - набереться Дід мій сміху!

О!... назад уже жене. Ну, згадаєш ти мене!

(заходить Дід з Корівкою)

Дід : А тепер стара, не лайся, а в Корівоньки питайся,

Чи на полі паша є? До цих пір траву жує!

Баба *(до Корівки):* Корівонько моя люба,

Корівонько моя мила,

Чи ти пила, чи ти їла?

Корівонька : Не пила я і не їла!

Дід : *(обурено)* Як таке сказати сміла?

Корівонька: Як ішла через місточок - ухопила лиш листочок,
 Як ішла через гребельку - випила води крапельку,
 От і вся моя їда, бідна, безталанна я!

Дід : Ой Корівко, схаменися!!!

Корівонька: От, дивися, причепився! Бабо, ти йому не вір!
 Не пускай його у двір!

Дід : Де мій ніж? Заріжу рогату!

Корівонька: Ох який ти, дід, завзятий! А попробуй-но заріж!
 Та не візьме мене ніж! *(Корівка тікає)*

Дід (до Баби): Ти на мене не дивися, бачу й сам, що помилився.
 Думав, буде молоко, А воно, бач, отакої....

(Дід з Бабою лишають сцену, вбігає Корівка, співає)

Корівка: Я Корова – чорноброва до роботи не здорова.

Півбока луплена, за три копи куплена.

Як залізе в мене біс – розжену увесь цей ліс.

(зупиняється біля Зайчиної хатки, зазирає у вікно)

От і хатка є для мене, в хаті печене й варене.

Стіл накритий, ти дивись! Гей ! Хазяїне!.. Озвись!

Утомились мої ноги, та й голодна я з дороги,

Ще й не спала цілу ніч, а ну, пускай мене на піч!

А хазяїна немає....ну поки він десь гуляє,

Я наїмся, я нап`юся, і в цій хатці поселюся.

(Корівка заходить до хати, приходять Зайчик)

Зайчик: Іменинник я сьогодні! Тож іще напередодні

Всім запрошення послав І обід приготував.

Банка меду є Ведмедю, для Лисиці буде птиця.

В хаті в мене чепурненько, чисто прибрано й гарненько.

В гості Півня запрошу, біля печі посаджу.

Горщик каші в мене є, кисляком нехай зап`є.

Вовку м`яса кілограм з холодильника подам.

(заглядає в хатку, здивовано)

О! То хто в мою хатину сам прийшов на іменини?

Бачу, це незваний гість, всі харчі мої поїсть!

А хто - хто в моїй хатці?

Корівка : Я Корова – чорноброва до роботи не здорова.

Півбока луплена, за три копи куплена.

Тупу – тупу ногами, сколю тебе рогами.

Ніжками затопчу, хвостиком замету,

Тут тобі й смерть!

Зайчик: Ой ! Не хочеться вмирати! Але як зайти до хати?

Іменинник я! Пропав! Навіщо я гостей гукав?

(сідає біля хатки, плаче. Вбігає Лисичка, співає)

Лисичка: В темнім лісі проживаю, руду шубку гарну маю.

Люблю їсти рибу, птицю, всі зовуть мене, Лисиця!

Хвостиком туди – сюди, замітаю я сліди.

Гей , сусіде!? Чом ти плачеш? В гості кликав же ж неначе?

В шлунку пусто, в роті сухо. Дай - но підтягну за вухо!

Та пішли мерщій до хати!

Зайчик : Так у хаті звір рогатий, проганяє він мене.

Лисичка : Ну, мене не прожене! *(заглядає в хатку)*

А хто – хто в Зайчиковій хатці сидить?

Корівка : Я Корова – чорноброва до роботи не здорова.

Півбока луплена, за три копи куплена.

Тупу – тупу ногами, сколю тебе рогами.

Ніжками затопчу, хвостиком замету,

Тут тобі й смерть!

Лисичка : Е ...,хоч пахне з хати смачно. Та зайти у хату лячно...

Жаль, пропав такий обід! Ну , побігла я , привіт!

(Лисичка тікає, заходить Вовк)

Вовк : Я – Вовчок – Сірячок, Сірячок і Хитрячок.

Ще не купив собі машини – пішки йду на іменини.
 Й так звірята в лісі всі будуть заздрити мені.
 Я такого ще не бачив: Іменинник гірко плаче!
 Що з тобою – розкажи.

Зайчик : Вовче-брате, допоможи! Там якась лиха тварина
 Не пуска на іменини.

Вовк : Що таке? Та хто посмів? Найсильнішого з вовків
 Не пускать? Клянусь богами – З`їм з рогами і ногами!
 Хто – хто в зайчиковій хатці сидить?

Корівка : Я Корова – чорноброва до роботи не здорова.
 Півбока луплена, за три копи куплена.
 Тупу – тупу ногами, сколю тебе рогами.
 Ніжками затопчу, хвостиком замету,
 Тут тобі й смерть!

Вовк: (боягузливо) Я її.... Та не охота.... Спішна в мене є робота...
 Краще я оцю біду стороною обійду! *(тікає, заходить Ведмідь)*

Ведмідь : Медом люблю ласувати, іду зараз до Зайчати.
 По дорозі на гостини з`їв три жмені я малини...
 В хаті мед є – нюхом чую. Мабуть, тут і заночую.
 Ти дивися – і Зайча у дворі мене стріча!

Зайчик : (перелякано) Видно, дядечку Ведмедю, не скоштуєте ви меду,
 Бо у хаті звір сидить, нахваляється вбити.
 Кожного, кого побачить!

Ведмідь : То піду назад я значить.

Зайчик : Підождіть-но! Ви ж Ведмідь!

То візьміть і проженіть це страховище рогате!

Ведмідь : Чи зайти і справді в хату? Сил мені не позичать...
 Чи спочатку закричать? Закричу я страшно й дико,
 Звір умре від того крику! Досить в хаті цій сидіть!
 Гей, вилазь, бо я Ведмідь!

Корівка : Я Корова – чорноброва до роботи не здорова.

Півбока луплена, за три копи куплена.

Тупу – тупу ногами, сколю тебе рогами.

Ніжками затопчу, хвостиком замету,

Тут тобі й смерть!

Ведмідь: (перелякано) Ні , Зайчисько, я боюся,

Видно, звір цей щось не в дусі!

Ще рогами штрикане, й поминай, як звати мене!

(Ведмідь тікає, Зайчик плаче. Входить Півник)

Півник: Рано – вранці на пеньку, я співаю «Кукуріку!»

От який я гарний Півник! Ось який я молодець!

Я іду на іменини-відпочину на кінець! Що ти плачеш, Зайцю сірий?

Зайчик: Бо ніхто не може звіра з хати вигнать.

Півник: Що за звір?

Зайчик: Ти не виженеш, повір, тут були уже й сильніші.

Та розбіглися, як миші. Звір той дуже-дуже злий.

Півник: (сміливо) Не дивись, що я малий! Бо не сила і не роги –

Запорука перемоги, а хоробрий вірний друг.

Маю я незламний дух! Чи готовий ти до бою?

Зайчик: Так !

Півник: Тоді іди за мною, і не бійся. Знає кожен,

Півник завжди допоможе! А хто - хто в Зайчиковій хатці сидить?

Корівка : Я Корова – чорноброва до роботи не здорова.

Півбока луплена, за три копи куплена.

Тупу – тупу ногами, сколю тебе рогами.

Ніжками затопчу, хвостиком замету,

Тут тобі й смерть!

Півник: А я – Півник бойовий! З кривдою вступаю в бій!

(Півник з Зайчиком заходять в хатку. Звідти лунає шум.

Нарешті Корівка, мукаючи , тікає. Півник та Зайчик виходять із хати)

Зайчик: *(радісно)* Утекла рогата з хати! Будеш знати, будеш знати!

Півник: Що на всяку задираку ми дамо відпір завзято!

Зайчик: *(до Півника)* Сто приятелів навкруг, але ти – найкращий друг!

Допомога знадобиться? Я піду за тебе битись!

Разом: Треба в світі всім дружити, тоді легше буде жити.

(усі учасники казкового дійства виходять до глядачів, співають пісню про дружбу)

Заняття з драматизації за казкою «Рукавичка»

Мета:

- **продовжувати роботу** над інтонаційною виразністю мовлення (учити регулювати силу голосу, змінювати тембр голосу, розповідати із різним темпом, передавати настрій за допомогою голосу та виділяти за його допомогою слова і фрази, робити паузи в потрібному місці);
- **розвивати** артикуляційний апарат дітей;
- **збагачувати** словник дітей словами та фразеологічними зворотами з української мови;
- **продовжувати вчити** розрізняти на слух і правильно вимовляти звуки української мови відповідно до літературних норм;
- **формувати** правильну дикцію, граматичну правильність мовлення;
- **розвивати** діалогічне та монологічне мовлення дітей;
- **ознайомлювати** дітей із фольклорними творами.

Обладнання: казка «Рукавичка», маски для дітей усіх героїв казки, іграшки усіх героїв казки, рукавичка.

Попередня робота: читання казки «Рукавичка», розподіл ролей, вивчення віршів – загадок, знаходження першого звуку у словах.

Хід заняття:

Вихователь: Діти, до нас сьогодні вранці завітав листоноша, та приніс листа. Давайте прочитаємо. «Добрий день! Я знаю, що діти групи «Казочка» дуже люблять подорожувати сторінками моїх казок, тому я вас запрошую у казку. Але щоб туди потрапити треба відгадати, яка зараз пора року та пограти в цікаву гру. Тоді ви опинитесь у казці. До зустрічі. Добрий чарівник».

Загадка: Прийшла до нас бабуса

У білому кожусі.

Поля причепурила -
 Пухнастим снігом вкрила.
 Вгадайте - хто вона
 Бабуся чепурна? (*Зима*)

Гра «Назви зимові слова»

Діти називають зимові слова: сніжинки кружляють, вітер холодний, теплий одяг...

А зараз, сідайте тихесенько і слухайте уважно. Казка починається

Гра- драматизація казки «Рукавичка»

Вихователь: Ішов дід лісом та й загубив рукавичку. Побачила її мишка-шкряботушка, зраділа й каже:

Мишка: (Виходить Мишка) Пі-пі-пі! Тут я буду жити!

Вихователь: Тепло їй та затишно у рукавичці. І стала вона жити там, але їй сумно самій. Давайте ми їй почитаємо вірші – загадки та відгадаємо їх.

Гра «Відгадай вірші – загадки» (Загадують діти)

Треба відгадати про яку казку йде річ.

1. Я — бичок-беремлячок,
 Солом'яний у мене бочок.
 Із соломи дід зробив,
 Бік смолою засмолив. (*Солом'яний бичок*)
2. У хатинці край гостинця голосистий півник жив.
 І від рання до смеркання працювати він любив!
 Ще жили з ним мишенята Круть і Верть їх звати
 Цілий день ледачі друзі полюбляли грати! (*Колосок*)
3. Підробив він голосок, став малим співати.
 Здогадалися вони: «Вовк — не наша мати». (*Вовк і семеро козенят*)
4. Сидить дівчина в корзині
 На ведмежій дужій спині.
 А чому ж вона сховалась,
 До ведмедя не призналась? (*Маша і ведмідь*)

- Молодці, все відгадали. Подивиться хто це біжить? Жабка – скрекотушка і теж до рукавички. Підходе і питає:

Жабка: Ква-ква! А я, жабка – скрекотушка, пусти мене до себе жити.

Мишка: Пі-пі-пі!Заходь.

І стали вони жити разом. Раптом зайчик – побігайчик вистрибнув із-за кущів. Підійшов до рукавички лапки потирає та питає:

Зайчик: Хто, хто у рукавичці живе?

Мишка: Я, пі-пі-пі, мишка – шкряботушка.

Жабка: А я, ква-а-а, жабка – скрекотушка.

Зайчик: А я – зайчик – побігайчик, пустіть мене до себе жити.

Всі: Заходь.

Заліз заєць у рукавичку, і стали вони разом жити. Мерзнуть звірі у рукавичці. Давайте з ними пограємо та погріємось разом із ними. Я буду показувати вам картки, а ви будете відповідно до того що там намальовано рухатися.

Гра «По колу ми йдемо»

Вихователь показує дітям картки на яких зображені рухи, а діти по колу рухаються відповідно карток.

Молодці, усі зігрілися, стало тепло і всі розійшлися по своїх домівках. Подивиться хто це ще біжить до рукавичці. Та це ж Лисичка – сестричка. Підходе і стукає:

Лисичка: Тук-тук, хто у рукавичці живе?

Мишка: Я, пі-пі-пі, мишка – шкряботушка.

Жабка: Я, ква-а-а, жабка – скрекотушка.

Зайчик: Я, зайчик – побігайчик.

Лисичка: А я лисичка – сестричка, пустіть мене до себе жити.

Всі: Заходь.

Залізла лисичка у рукавичку, і стали вони жити у рукавичці. Хто ще там йде? Та це ж вовчик – братик, підходе та питає:

Вовчок: Хто, хто у рукавичці живе?

Мишка: Я, пі-пі-пі, мишка – шкряботушка.

Жабка: Я,ква-ква-ква, жабка – скрекотушка.

Зайчик: Я, зайчик – побігайчик.

Лисичка: Я, лисичка – сестричка.

Вовчик: А я вовчик – братик, пустіть мене до себе жити.

Заліз вовчик у рукавичку і стали вони там жити. Послухайте, сніг скрипить. Хто це там гілки ламає. Та це ж ведмідь – косолапий. І теж йде до рукавички і стукає:

Ведмідь: Хто, хто у рукавичці живе?

Мишка: Я, пі-пі-пі, мишка – шкряботушка.

Жабка: Я,ква-а-а, жабка – скрекотушка.

Зайчик: Я, зайчик – побігайчик.

Лисичка: Я лисичка – сестричка.

Вовчик: Я вовчик – братик.

Ведмідь: А я ведмідь – косолапий, пустіть мене до себе жити.

Всі: Ні, нам і самим тісно, – кажуть йому звірі.

Ведмідь: Та я с краєчку, ось тут, – відповідає ведмідь.

Раптом в лісі зарипів сніг, почулось гавкання собаки, а з ним і дід йшов. Почули звірі, перелякалися. Та як вирвуться з рукавички – і розбіглися у всі боки. А дід підійшов та й забрав рукавичку.

Звірі так швидко розбіглися, що я не пам'ятаю, їх? Діти, давайте з вами пригадаємо хто ж із звірів жив у рукавичці. Але не просто відгадаємо, а пограємо у гру «Відгадай»

Гра «Відгадай»

Я вам буду діставати іграшкових звірів з рукавички, а ви мені будете казати, який перший звук у назві тварини.

Вихователь достає з рукавички іграшки звірів і діти відповідають на запитання:

- Який це звір? (мишка, жабка, заєць, лисичка, ведмідь).
- Який перший звук у назві цього звіра?

- Ой, подивиться, більш нікого немає? Кого не вистачає? Правильно вовка. Який перший звук у слові вовк?

Дуже добре. Подивиться, які гарні в нас сьогодні були артисти. Давайте їм поаплодуємо. Всі звірі потім зібралися у лісі і пригадали цю історію. Ось і ми зараз станемо у коло, та станцюємо «Веселий гопачок».

Імпровізований танок

Додаток В

Півник та двоє мишенят*Українська народна казка***Дійові особи:***Ведучий**Круть**Верть**Півник*

Ведучий: Жили собі на світі двоє мишенят Круть та Верть.

Вибігають веселі мишенята, стрибають, грають у чехарду.

А з ними жив Півник Голосисте Горлечко.

Виходить важно Півник.

Ведучий: Мишенята тільки було і знають, що танцюють та співають. А Півник удосвіта прокинеться, усіх піснею збудить та й до роботи береться. От якось він підмітав у дворі.

Півник підмітає, а мишенята граються.

Півник (*жваво, радісно*): Круть, Верть, погляньте, що я знайшов!

Круть та Верть (*радісно*): Та це ж колосок!

Круть: Коли б це його обмолотити...

Півник: А хто молотитиме?

Верть (*відвертається*): Тільки не я!

Круть (*відвертається*): Тільки не я!

Півник (*засмучено*): Ладно, я сам!

Півник уходить. Мишенята граються у м'яча.

Півник повертається з мішком.

Півник (*жваво, радісно*): Круть, Верть! Погляньте скільки я зерна намолотив!

Верть: Ого скільки! Ти, Півничку, молодець!

Круть: А тепер треба зерно до млина однести і борошна намолотити.

Півник: А хто це зробить?

Верть (відвертається): Тільки не я!

Круть(відвертається): Тільки не я!

Півник (засмучено): Ладно, я сам однесу.

Півник іде. Мишенята грають з дітьми в народну гру «Мотузок».

Півник повертається із мішком.

Півник: Круть, Верть! Я борошно приніс!

Круть і Верть: Ой скільки!

Верть: Молодець Півничку!

Круть: Добре попрацював!

Верть: Ой, півничку! Уже тепер тісто потрібно замісити та пиріжечків спекти.

Півник: Хто ж міситиме?

Верть (відвертається): Тільки не я!

Круть(відвертається): Тільки не я!

Півник (засмучено): Доведеться знову мені, мабуть. Що ж, гаразд.

Півник місить тісто, приносить «дрова», «розпалює піч», робить «пиріжки», саджає їх у піч. У цей час мишенята зазивають дітлахів у хоровод.

Верть: А ну, хлопці та дівчата. Виходьте співати-танцювати!

Хоровод «Зацвіла в долині»

на сл. Т.Г. Шевченка

А Півник тим часом дістає пиріжки із печі та ставить на стіл.

Після хороводу мишенята підбігають до столу. Нюхають.

Круть: Як пахне!

Верть: Ага, пахне, аж в животі все зводить.

Круть: Я такий голодний!

Верть: І я!!!

Круть: Сідаймо скоріше за стіл. (Мишенята сідають)

Півник: Стривайте, стривайте! Ви мені перш скажіть, хто знайшов колосок?

Верть і Круть (*тихо, понурено*): Ти!

Півник: А хто його обмолотив?

Верть і Круть (*ще тихіше*): Ти!

Півник: А тісто хто місив? Піч стопив? Пиріжків напек?

Верть і Круть (*зовсім тихо*): Все ти, ти, Півничку.

Півник: А ви що робили?

Круть і Верть (*понуреним ображеним голосом*): Нічого.

Мишенята вилізають з-за столу, опускають до низу голову і йдуть до

Півника

Круть: Вибач нас, Півничку!

Верть: Так, вибач! Ми були не праві.

Півник: Добре, вам повірю зараз я, але пам'ятайте, треба лінощі прогнати, та старанно працювати!

Мишенята та Півник кружаться у колі.

Ведучий: Так і живуть вони дружно разом, але відтепер, мишенята завжди допомагають Півникові.

Про півника та курочку

(За казкою Н. Забіли)

Дійові особи:

Ведучий

Курочка

Зайчик

Півник

Вітерець

Білочка

Вовк

Події відбуваються на лісовій галявині.

Ведучий: Були собі Півник та Курочка.

Виходять Півник та Курочка.

Ведучий: Набридло їм удома сидіти і пішли вони мандрувати світом. Ідуть зеленим гаєм. Вітерець кущи колише.

Вибігає Вітерець, дує на кущі, на всіх : «Ш-ш-ш-ш-ш», улітає.

Ведучий: А на кущах зеленіє листячко, а між ними ягідки, як червоне намистечко.

Курочка *(жальбно)*: Півнику-когутику,

Зламай мені прутика

Із зеленими листками,

З червоними ягідками.

Півник підходить до куща, з-за нього вистрибує Зайчик.

Зайчик *(злякано і водночас сердито)*: Хто, хто ходить по моєму гаю?

Хто, хто мої кущі ламає?

Півник: Ходімо, Курочка, краще далі! Тут якісь звірі живуть небувалі, і вуха в них довгі, і самі вони сірі. Мабуть, це дуже страшні звірі. *(Уходять)*

Ведучий: Пішли вони далі. Зеленим гаєм. Навколо Вітерець кущи колише.

Знов вибігає Вітерець, дує на кущі, на всіх : «Ш-ш-ш-ш-ш», улітає.

Ведучий: На кущах горішки і зелене листя. Курочці дуже хочеться їсти.

Курочка (*жальбно*) Півнику-когутику,
Зламай мені прутика
Де листя зеленіше,
Де горішки рясніше.

Півник підходить до куща, з-за нього вистрибує Білочка.

Білочка: Хто, хто тут ходить по моєму лісі? Хто гілля ламає на моєму горісі?

Півник: Ходімо, Курочка, краще далі. Бачиш, які тут звірі зухвалі. І вуха в них з кітлицями, і хвіст пухнастий. Мабуть, хочуть на нас напасти. (*Уходять*)

Ведучий: Пішли вони далі зеленим гаєм. Навколо Вітер дерева колише.

Знов вибігає Вітерець, дує на всіх : «Ш-ш-ш-ш-ш», улітає.

Ведучий: Під деревами рясна травичка, а на деревах листя і смачні кислички.

Курочка: (*жальбно*) Півнику-когутику,
Зламай мені прутика
Хоча б невеличкий,
Хоча б дві кислички!

Півник підходить до куща, з-за нього вибігає Лисичка.

Лисичка (*грайливо*): Ах, прошу до мене в гості! Ось відпочиньте в моїй хатинці – у мене є тут для вас гостинці, найкращі яблучка, смачні горішки. У вас, напевно, стомилися ніжки, бо ви далеко ішли гаєм. А я давно уже на вас чекаю.

Півник та Курочка радіють, йдуть до Лисички.

Лисичка (*до глядачів хитро*): Це ж мені буде добрий обід. Побіжу до Вовка-сусіда, запрошу його в гості на обід. (*Убігає*)

Півник: Як добре в Лисички!

Курочка: Яка вона привітна!

Півник і Курочка починають радіти, танцювати. Вибігає Зайчик.

Зайчик: Ти, півнику, занадто хоробрий, хіба ти не знаєш цієї Лисиці? Ось тобі будуть кислиці!

Виходить Білочка.

Білочка: Тікайте швидше з цієї хатинки! Бо Лисиця страшна та хижа, вона вас обох заріже.

Півник заглядає під кущ, дістає кур`яче пір`я.

Півник: Ой, ой, треба і справді мерщій тікати.

Тим часом виходить Лисичка та Вовк, бачать утікачів. Лисичка та Вовк намагаються наздогнати Півника і Курочку, та їм це не вдається, бо Зайчик і Білочка допомагають Півникові та Курочці.

Ведучий: Так Вовк з Лисицею лишилися без обіду.